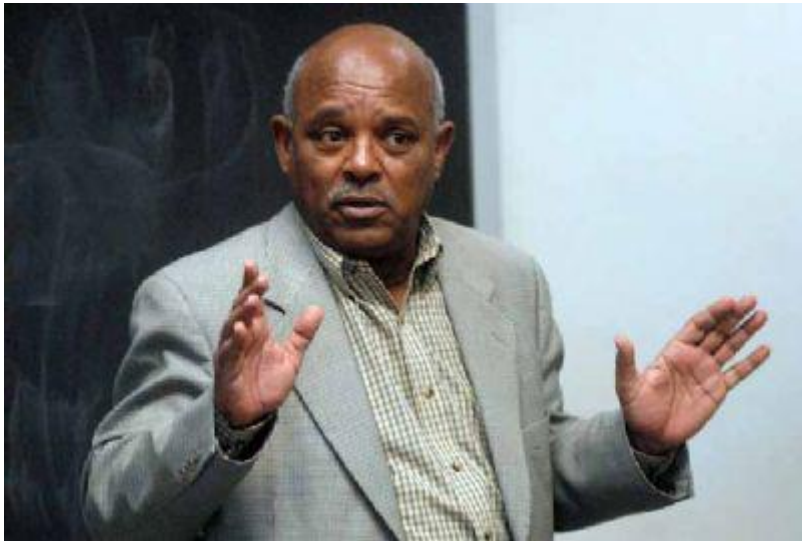

**ዕላል ምስ ኣለምሰገድ ተስፋይ
ደራስን ተመራማሪ ታሪኽን
ባህልን ስነጥበባትን**

መስፍን ገብረሂወት

ደራስን ተመራማርን ታሪኽ ብጻይ ኣለምሰገድ ተስፋይ ብ1944 ኣብ ዓዲኳላ ተወለዱ። ብ1969 ኣብ ኢትዮጵያ፡ ብ1972 ድማ ኣብ ሕ.መ.አመሪካ ብሞያ ሕጊ ናይ ባቲለርን ማስተርስን ማዕርግ ለቢሱ። ብ1974 ናይ ዶክተራይት ትምህርቱ ኣቋሪጹ፡ ኣብ ህዝባዊ ሓይልታት ሓርነት ኤርትራ ብምሰላፍ፡ ክሳብ ናጽነት ኣብ ክፍልታት ህዝቢ፡ ትምህርቲ፡ ባህሊ፡ ምንቕቓሕ ዜናን ኣገልገሉ። ነዚ ዝሓለፈ ኣስታት ዕስራ ዓመት ናይ ናጽነት ድማ፡ ነቲ ካብ 1941 ክሳብ 1962 ዝዘርጋሕ ታሪኽ ህዝቢ ኤርትራ ከም ሓደ ጥሙር ተኸታታሊ መጽናዕቲ ኣብ ምድላው እዩ ኣሕሊፍዎ። ኤርትራ፡ ካብ ፈደረሽን ናብ ጉብግን ሰውራን መዛዘሚ ናይ'ዚ ብኣይንፋላለ ጀሚሩ ናብ ፈደረሽን ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ፡ ካብ ማትዮንሶ ክሳብ ተድላ ዝቐጸለ ተተኻኻኢ ችግራት እዩ። ብዘይካዚ፡ ብጻይ ኣለምሰገድ ተስፋይ ብርክት ዝበለ ልብወለዳዊ ዛንታታት፡ ተዋስኦታት፡ መጽናዕታዊ ጽሑፋትን ቴማታትን ብቐንቋታት ትግርኛን እንግሊዝን ዘበርከተ ገዲም ደራሲ እዩ። ብጻይ ኣለምሰገድ ንሕክምና ኣብ ቻይና እዩ ጸኒሑ። ዋና ኣሰናዳኢ እዛ መጽሔት ብስራሕ ናብ ቻይና ኣብ ዝገሸሉ እዋን፡ ምስኡ ዘካየዱ ሰፊሕ ዕላል ስዒቡ ይቐርብ። ብጻይ ኣለምሰገድ ተስፋይ ኣብዚ እዋንዚ ሕክምና ወዲኡ ናብ ዓዲ ተመሊሱ ኣሎ።

• እንቋዕ ኣረኣኦና። ብኩነታት ጥዕናኻ ክንጅምር። ከመይ ነይሩ? ሕጂኽ ኣብ ከመይ ኩነታት ኣሎኻ? ከምዚ ዝርእየኻ ዘለኹ እኳ ጥራሙካዘሎ ኢኻ ትመስል . . .

** የቐንዮለይ፡ ብዙሕ ኣመስግነካ። ንመጽሔት መንእሰይ ውን ኣመስግን። ብጥዕና ኣብ ኣዝዩ ዝሓሸ ኹነታት እርከብ። ኣብቲ መጀመርታ ክብድ ኢሉኒ ነይሩ። ሕጂ ግን ኣብ በጂንግ ብዝረኸብኩዎ ብሉጽ ሕክምናን ክንክንን፡ መገዲ ሕውየት ዝሓዘኩ'መስል። በዚ ኣጋጣሚ ንኹሎምቶም ኣብዚ ንክበጽሕ ዝሓገዙ ብጸት፡ ፈተውትን ቤተሰብን ከመስግኖም እደሊ። ብፍላይ ግን ነቲ ክንድን ዝያዳን ዓርክን ሓውን ኮይኑ ዝዓንገለኒ ኣምባሳዶር ጸጋይ ተስፋጽዮን (ድንሽ)፡ ንፍሉይ ሰብ ዝግባእ ፍሉይ ምስጋና ይብጻሕካ እብሎ።

• በየን ክንጽውዓካ ጋዜጠኛ፡ ደራሲ፡ ስነጥበበኛ፡ ተመራማሪ ታሪኽ ወይስ ብኹሉ?

** ንሱስ ንዓኻ ክገድፈልካ። ስራሓተይ ርኢኻ ይግብኦ ንትብሎ ክትህበኒ እመርጽ።

• ስለምንታይ?

** ስነ ጽሑፍ ንህዝቢ ስለ ዝቐርብ፡ ህዝቢ ወይ ኣንባቢ ነቲ ስርሓተይ ርእዩ እንተ ገለጸኒ ይሓይሽ ካብ ኣነ ኹምዚ እየ ዝብሎ።

• እንታይ እንተጌርካ ኢኻ (ጋዜጠኛ፡ ደራሲ፡ ስነጥበበኛ፡ ተመራማሪ ታሪኽ) ተባሂልካ እትጽዋዕ?

** እዚ ኣኳ ኹምቲ ትመስሎ ቀላል ሕቶ ኣይኮነትን። ኣብዚ ዝጠቐስኩዮ ዓውድታት ዝነጥፍ ዝኾነ ሰብ በቲ ስያሜ ክጽዋዕ ንቡርን ግቡእን ይመስለኒ። ግን፡ ደርጃታት ከኣ ኣሎዎ - ተልመዴን፡ ማእከላይ፡ ምኩር፡ ወዘተ። ብቐዕ ወይ መሃዚ (creative) ንክትከውን ግን ነቲ ዝሓዘኩዮ ንጥፊት ብጥቡብ፡ ብስነ ጽባቕ፡ ብሓበሬታ፡ ብስፍሓት ወይ ብዕምቁት ሓዲሽ ነገር ክትውስኸሉ፡ ደረጅኡ ከተበርኽ ዘሎካ ይመስለኒ። ነቲ ዝጸንሓካ ምድጋም ወይ ትሕቲኡ ምውራድ፡ ብቐዕ ወይ ጸላዊ ስነ ጥበበኛ ክገብረካ ዝክእል ኣይመስለንን። ብዙሕን ነዊሕን ጸዕሪ፡ ምርምር፡ ትዕግስቲ፡ ሃናጽን ሃሳይን ነቐፊታ፡ ክብ ለጠቐ ዝብል ናይ ሰዓብቲ ተቐባልነት እናሰገርካ እዩ ኣብ ዝብጻሕ ዘብጽሕ። እዋን ቁልዕነትን ንእስነት

• እዋን ቁልዕነት ከመይ ትዝክር? ኣበይን ብኸመይን እንታይ እናገብርካን ዓቢኻ?

** ፍቕርን ምክብባርን ኣብ ዘሎዎ ስድራ ቤት'የ ዓብዩ። ኣብ መንጎ ክልተ ኣሓት ስለ ዝተወለድኩ ድማ ንጸወታን ዕንደራን ብዙሕ ግዜ ነይሩኒ። ናጸን ሕገስን ቈልዓ እየ ነይረ፡ ውዕይዕይ ዝበልኩ። ዝበዝሕ ቁልዕነቲ ኣብ ፓራዲዞ እዩ ሓሊፉ። ቐድም ቤት ትምህርቲ ሕብረት፡ ጸኒሐ ድማ ኮምቦሲ ተማሂረ። ደቂ ፓራዲዞ ካብ ማእከል ከተማ ርሒቐና ስለ ዝዓበና፡ ናይ ሹቕ

ጽልዋ አይነበረናን። እንደ ሻሂ ምእታው፣ ምሕሻሽ አይንፈልጥን ዝነበርና። ትምህርትን ጸወታንን ዝነበረ ሓዳርና።

• ኣብ እዋን ቁልዕነትካ ብዛዕባ ኣብ መጻኢ ክትኮኖ ዝነበረካ ዝእንፍት ባህሪ ወይ ዝንባሌ ነይሩካዶ? እንተዘኪርካዮስከ ኣዕልለና።

** ይመስለኒ`ወ። ሰለስተ ዓበይቲ ኣሕዋተይ ጀነራል ዊንገት ኣብ ዝተባህለ፣ ብእንግሊዛውያን ዝማሓደር ናይ ኣዲስ ኣበባ ቤት ትምህርቲ እዮም ተማሂርዎም። ኣብኡ ድማ ንመዋእሎም ዘይተፈልዮም ፍቕርን ምስትምቓርን ናይ ኩሉ ዝዓይነቱ ባህላዊ መግለጺታት - መዚቃ፣ ስነ ጽሑፍ፣ ቅብኣ፣ ድራማን ሲኒማን ክሰንቁ ንዓይኡን ከሕልፉለይ ክኢሎም። ካብ ቍልዕነቲይ፣ ናይ ብዓል ዲክንስ፣ ቪክቶር ሁጎን ቶልስቶይን ጽሑፋት እናንበብኩ ወይ እናተዘንተወለይ፣ ክላሲካል መዚቃ እናሰማዕኩ እየ ዓብየ። ኣብ ኮምቦሪን ናይ ኣዲስ ኣበባ ቤት ትምህርቲ ምንጊክን ድማ ከማዕብሎን ናብ ልምዲ ክቕይሮን ክኢለ። እዚታት ይመስለኒ ጽልዋ ዘሕደረለይ።

• ኣብ እዋን ቁልዕነትካ ዝነበሩትዝክሮም ጸወታታት፣ መዘናግዲታት ወዘተ. ከመይ ይመስሉ?

** ሳልቫቲ ዝብሃል ሃደንትን ተሃደንትን ኮይንና ንጓደዮሉ ዝፈትዎ ጸወታ ነይሩ። ማይዶ ጸባ፣ ኣሸኻኻት ዓለም (ንዓለም መን ገዝኣ)፣ ፓሊና፣ ባሊቃ፣ ቡቻ፣ ኣታሓባባእ፣ ፊጉሪኒ ዝብሃል ገበር ናይ ፓኮታት ሽጋራ ጸፍጺፍና ብትንፋስና ንግምጥለሉ ኣብ መሬት ፈፈው ዘብለና ጸወታ ነይሩ። ኣሪማንዶ ንብሎ ካርታ ኣፍሪቃ ኣብ መሬት ኩዲትና ብፓሊና ወይ ብዕንጉለ መን ቀዲሙ ኹለላ ኸኣ ንጸወት - ብዙሕ'ዩ ነይሩ። ዝበዝሕ ግን ኩዕሶ እግሪ እዩ ቐንዲ መሕለፍ ግዜና። ምሽት ምሽት ደቂ ገዛውቲ ተኣኪብና ጽውጽዎይ ምንግጋር ንፊቱ ነይርና፣ ኣእጋርና ዘርጊሕና ድማ ኖራ መስቆራ ኸንብል ነምሲ። ናይ ቁልዑ ነገር ንገብሮ ኸኣ ነይሩ። ካብ ግራውቲ ዓዲ ኣበይቶ ሸዊት ስርናይ ሰሪቕካ ህንኩቶ ምብላዕን ከምኡታትን።

• ካብቲ ዝነበረ፣ ሕጂ ቁልዑ እንተዘዘውትርዎ ጽቡቕ ነይሩ እትብሎ?

** እታ ናይ ህንኩቶ ትትረርም! ብዓል ሳልቫቲ፣ ኣሸኻኻት ዓለም፣ ኣሪማንዶ፣ (ማይዶ ጸባኳ ሕጂኡን ይህሉ ይኸውን)፣ ተኣኪብካ ጽውጽዎይ ምንግጋር፣ ኖራ መስቆራ ግን ዘፋቕረካን ዘተሓቕቑፈካን እዩ ነይሩ። ክዝክሮ ከለኹ ሕንቕንቕ ዘብለኒ ንሱ እዩ።

• እዋን ንእስነትካ?

** መቐጸልታ ናይ ቍልዕነት፣ ፍርቁ ኣስመራ ፍርቁ ኣዲስ ኣበባ፣ ብሓፈሻኡስ ቅሱንን ሕጉንን ነይሩ ኸብል እኸእል። ሓደ መንእሰይ ወዲ ኸተማ ዝገብሮ እናገበርኩ እየ ዓብየ።

• ኩነታት ትምህርቲ መዓሰንአበይን ኢኻ ጀሚርካ?

** ኢጣልያ ንኢትዮጵያ ምስ ሓዘታ፡ አበይ ክኢላ ሕሳብ ኮይኑ ካብ አስመራ አብ ዓድዋ ስለ ዝተመደቦም አብኡ'ውን ነዊሕ ስለ ዝቐጸለ፡ ፊደል አብ ዓድዋ እየ ቈጸረ። ቈልዓ ሸውዓተ ዓመት ምስ ኮንኩ፡ ናብ ኤርትራ ተመሊሰና። ካብ ካልኣይ ክሳብ ራብዓይ ሕብረት፡ ሓምሻይ ኣይተመሃርኩዎን፡ ነጠረ ሻድሻይን ፍርቂ ሻብዓይን ኮምቦኒ፡ ካብ ፍርቂ ሻብዓይ ክሳብ ዓስራይ ዳግማዊ ምንጊክ ኣዲስ አበባ፡ 11-12 ድማ ቀሃስ (ሎሚ ቀይሕ ባሕር) አብ አስመራ ተመሃረ።

• ኣብቲ እዋን አብ ትምህርቲ ዝነበረካ ተገዳስነት፡ ማለት አብ መባእታ፡ ማእከላይ ደረጃ፡ 2ይ ደረጃ ክሳብ ክንደይ ነይሩ?

** አንባባይ ምበር ኣጽንዓይ ወይ ሸምዳዳይ ኣይነበርኩን። ናይ ሓፈሻዊ ፍልጠት ሰብየ ነይረ፡ ናይ ደቂቕን ብዙሕ ክትትል ዘድልዮን ዓይነታት ትምህርቲ ኣይነበርኩን። በዚ ምክንያት ዚ፡ ካብ ቊጽርን ሳይንሳትን ቋንቋታት፡ ታሪኽ፡ ጆግራፍ ዝያዳ ይስሕበንን የገድሰንን ነይሩ። እዚ ክክበለካ ግን፡ ኣብቲ ኻልእ ሰነፍ ነይረ ማለት ኣይኮነን። ዘድልየንስ እወስድ ነይረ እየ። ሳሕቲ አብ ዕዮ ገዛ ወይ ፈተና (ተስት) እንተ ዘይኮይኑ ድማ፡ ብቕጽሪ ይኹን ብሳይንስ ተራፊ ኣይፈልጥን። በንጸሩ፡ ኣጥቢቐ ስለ ዝተተሓሓዘኩዎ፡ አብ ማትሪክ ዝለዓለ ንጥብታተይ ቊጽርን ሳይንስን ነይሩ። ድሕሪኡ ግን ኣይተመለስኩዎን።

• ተመሃራይ 2ይ ደረጃ አብ ዝነበርካሉ እዋን ብፍሉይ ትዝክሮ ነገር፡ እወታን ኣሉታን፡ ነይሩዶ?

** ብፍሉይ ብእወታ ዝዝክር፡ ብ1962 ካብ ቀሃስ ናብ ኣዲስ አበባ ብምሻድ ናይ ምሉእ ኢትዮጵያን ኤርትራን ናይ መደረ ቐምጥዮን ኮይነ ዋንጫ ዘምጸእኩሉ እየ። ኣቐዲሞም፡ ፍስሓጽዮን በየነን ዶክተር በላይ ግዮርጊስ (ጆርጅዮ)ን ኣከታተሎም ተዓዊቶላ ነይሮም። ብ1961፡ ተሰኪመያ ኸይደ፡ ግን ተሳዒረ ጥራይ ኢደይ ተመሊሰ። ጉህይ ኢሊ፡ ኒሕ ሒዙኒ፡ ዓመት ምሉእ ክመልሳ ተመንየ። ምስ መለስኩዎ ዝተሰምዓኒ ሓጎስ ክገልጸልካ ኣይክእልን። ገና ፊደረሽን ኣይፈረሰን ሸዑ። ዋላ ንኣሸቱ ንንበር፡ ንኹሉ ነገር ፖለቲካዊ ትርጉም ኢና ንህቦ ዝነበርና። ብድሕረይ፡ ካብ ልኡል መኮነን አስመራ፡ ሃብቶም ገብረሚካኤል፡ አብ ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጸኢ ዘሎ፡ ተዓዊቱላ ንራብዓይ ግዜ ኤርትራ ኣትያ። ብኣሉታ ዝዝክር ውልቃዊ ተመኮሮ ዳርጋ የለን። ግን፡ ማትሪክ ሓሊፊ ዩኒቨርሲቲ ክምዝገብ ኣዲስ አበባ እንተ ኸድኩ፡ “ብናይ ሃረር ወተሃደራዊ ኣካደሚ ተሓሪኻ ስለ ዘለኻ ኣይትምዝገብን ኢኻ፡ ወይ ድማ፡ ካብ ኣርትስ ሳይንስ ምረጽ ሞሕረት ክንሓተልካ” ተባሂለ። ተገዲደ ወተሃደር ኢትዮጵያ ክኸውን ዘይሕሰብ ስለ ዝነበረ፡ ንሓደ ወርሒ ኣብ ሳይንስ ተመዝጊቦ አስመራ ተመሊሰ፡ ዓዲ ተሓቢኡ። ድሕሪ ቐሩብ አብ መገዲ ኣየር ኢትዮጵያ ስራሕ ስለ ዝረኽቡኩ፡ ትሸዓተ ወርሒ ሰሪሕ፡

መሐወሲ ዝኸውን ፓኖን ኮዮ ጫማን ገዛዚአ፡ ዓመት ከሲረ ዩኒቨርሲቲ ተመሊሰ።

• ናይ ሽዑ ተመሃሮን መምህራንንከመይ ኔርኩም ብሓፈሻ?

** ምክብባር ነይሩ ሽዑ። መማህራን ክቡራት እዮም፡ ኣቲም ኢና ንብሎም፡ ኣይዝንጠሉን እዮም። ንሳቶም ውን ዝበዝሑ ክብረቶም ሓልዮም እዮም ዝኸዱ ዝነበሩ። ኣብ ሕብረተ ሰብ ክብ ዝበለ ግምት ነይሩዎም። ማዕረ ወለድና ንሰምዖምን ንእዘዞምን። ኣብ መንጎ ተመሃሮ ውን ተመሳሳሊ ምቅርራብ ዝነበረ ይመስለኒ። ኣብ መባእታ ቤት ትምህርቲ ዝተመስረተ ዕርክነት ክሳብ እዋን ሽምግልና ይጸንሕ ምህላወ መርኣያ ናይዚ እዩ። እቶም ዝበለጹን ዝዓበዩን ኣዕሩኽይ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ደረጃታት ትምህርቲ ዝተዓራረኹዎም እዮም። እቲ ምክብባር ኣብ ሓድሕድና ውን ዝነበረ ይመስለኒ።

• ላዕለዎይ ትምህርቲ ኣበይፈጸምካዮ? ሓፈሻዊ ተዘክሮኻ እንታይ እዩ?

** ቀዳማይ ማዕርገይ ብትምህርቲ ሕጊ ካብ ናይ ኣዲስ ኣበባ ዩኒቨርሲቲ እዩ። ናይ ማስተርስ ዲግሪ ካብ ዩኒቨርሲቲ ኦፍ ኢ.ሊ.ኖይ፡ ንሱውን ብሕጊ ኣብ ኣሜሪካ እዩ። ናይ ዶክተራይት ትምህርቲ ውን ኣብ ኣሜሪካ ዩኒቨርሲቲ ኦፍ ዊስኮንሲን ንኸልተ ዓመት ኩሉ ኮርሳት ወዲኦ። ንምርምር ኤርትራ ምስ መጻእኩ፡ ኣቋሪጻዮ ሜዳ ኣትዮ። ኣብዚ ዘሎ ተመኾሮ ኣዝዩ ሰፊሕ ስለ ዝኾነ፡ ነፍሱ ዝኸኣለ ቃለ መጠይቕ ክኸውን እዩ። እቲ ናይ ሰሳታት እዋን ግን ናይ ቃልሲ እዋን እዩ ነይሩ። ሰውራ ኤርትራ ዝዓመረሉ፡ ግን ከኣ ብውሽጣዊ ግርጭታት ዝተመቐቐለሉ፡ ሃገራት ኣፍሪቃ ካብ መግዛእቲ ናጻ ዝወጸሉ፡ ማእከላይ ምብራቕ ብኹናት ዝተሃወጸሉ፡ ደቀንስትዮ ዓለም ንመሰል ማዕርነት ቃልሲን ዘበረኻሉ፡ መንእሰያት ኣሜሪካ ኣንጻር ኩናት ብየትናም ዝተላዕሉሉ፡ ጸለምቲ ኣሜሪካውያን ንመሰሎም ክሳብ ብረት ከልዕሉ ዝተደናደኑሉ፡ ማርክሲዝትን ሓርነታዊ ምንቅስቓስን ኣብ ኤውሮጳ ሽይተረፈ ዘስፋሕፍሓሉ፡ ናይ ማኦ ዘ ቱንግ ፍልስፍና መዛተዩ መንእሰይ ዓለም ዝኾነሉ፡ ቸ ጐቫራ ጅግና ኹሉ ደላይ ፍትሒ ዝኾነሉ ናይ ለውጢ ዓመታት እዩ ነይሩ። ኩሉ መንእሰይ ዓለም ናይ ተቐውሞ መንፈስ ዝረዓመሉን ናይ ተቐውሞ ደርፍታትን መዛሙርን ዘዘይመሉ ፍልይ ዝበለ ግዜ እዩ ነይሩ። ኣብ ኣተሓሳስባና ከም መንእሰያት፡ እዚ ኹሉ ገዚፍ ጽልዋ ነይሩዎ።

• ካብ መማህርትኻ መምህራንካብፍሉይ እትዘክሮም...

** ብዙሓት እዘክር፡ እቶም ብፍላይ ዝጠቐሱም ግን እቶም ነባሪ ጽልዋ ዘሕደሩለይ እዮም። ኣብ መባእታ፡ መምህር ኣብራሃም ሓጎስ፡ መምህር ስዩም ሓጎስን መምህር ሞሳዝጊ ነጋሲን፡ ኣብ ማእከላይ ደረጃ፡ ናይ ኮምቦኒ ኣባ ኃስፓሪኒ ባዕሎምን ፓድረ ኪስተ ዝበሃሉ መምህር እንግሊዝን፡ ኣብ ዊስኮንሲን ድማ ሃርቪ ጎልድብርግ ዝበሃል ስሙይ ናይ ታሪኽ ፕሮፌሰርን ካብ

ሕጊ ናብ ታሪኽ ንክግዕዝ ካብ ዝደረሹኒ ሰባትን። እዚ እምቲም እቶም ቀንዲ። ተማሃሮ ብዙሓት ዮም። ንኹሎም ክዝርዝርም ኣይክእልን። ናይ መመድርኹ ስለ ዝኾኑ። ግን ኣብ ቀሃስ ኣስመራ፡ 11A ትብሃል ፍሉያት ዜጋታት ዝወጹላ ፍልይቲ ክፍሊ ነይራ። ዓበይቲ ኤንጂነራት፡ ክኢላታት ሕጊ፡ ዶካትር፡ ኣፊራት ሓይሊ ባሕሪ፡ ወዘተ፡ ካብኣ ወጹኦም። ካብ 27 ተማሃሮ፡ ሽዱሽተ ደቂታ ክፍሊ ኣብ ህዝባዊ ግንባር ተጸንቢርና - ክልተ ሰውኣት ዓንደሚካኤል ካሕሳይን ኣብራሃ በላይን፡ ህሉዋት ድማ፡ ጠዓመ በየነ፡ ኪዳነ ጽጌ፡ ኣማኑኤል ነጋሲ (ጂዩ)፡ ኣነ ባዕለይ ከኣ። ኣነ ባዕለይ ከኣ። እታ ኻልኣይትና ክፍሊ'ውን እታ ኻልኣይትና ክፍሊ'ውን ናታ ተመሳሳሊ ታሪኽ ዝነበራ እያ። በርሀ ምስጉንን፡ ከምኡ ድማ ህሉዋት ተጋደልቲ ዓንደም ክፍለማርያምን ሓዲሽ ተስፋሚካኤልን ደቂ 11B

እዮም። ኣብዚ ዝመስረትናዮ ዕርክነታት፡ ናብ ስድራ ቤታትና ዝሓለፈ ነባሪ ኾይኑ እዩ።

• ቋንቋ እንግሊዝ ዳርጋ ከም ቋንቋ ኣደኻ ኢኻ ትዛረበሉን ትጽሕፈሉን። ነቲ ክእለትካ ብኸመይ ኢኻ ኣጥሪኻዮ? ሳላኡ ዝረኽብካዮ ረብሓኸ?

** ከም ቋንቋ ደይኳ ክንደየናይ፡ ቁሩብ ደርገፍገፍስ እብል'ዮ። ግን፡ ካብ ገዛ ብጽልዎ ናይ ኣሕዋተይ። ካብ ንባብ፡ ሲነማ፡ ደርፍታት ምድራፍ። ቃሕ ዝበለኒ ናይ ጽሑፍ፡ ሲነማ ወይ ደርፊ ጥቕስታት ብቃልካ ምድጋም እፈቱ ነይረ። ብዙሕ ከኣ ኣይሓፍርን እዩ። ኣብ ቅድሚ እኩብ ህዝቢ ምምዳር፡ ኣብ ናይ መደረን ክትዕን ውድድር ምስታፍ ኣየሰክፈንን ዝነበረ፡ ካብ ቍልዕነተይ። ነቲ ናይ ጽሑፍ መዳዩ ግን ክላሲካዊ ጽሑፋት ብዓል ቻርልስ ዲክንስ፡ ቶልስቶይ፡ ዶስተየቭስኪ፡ ቪክቶር ሁጎ፡ ኣለክሳንደር ዱማን ካልኣት ከም ሂሚንግወይን ስታይንበክን ዝመስሉ ኣሚሪካውያን ደረሰቲ ኣዝዮም ጠቂሞምኒ እዩ ዝብል። እቶም ኣብ ላዕሊ ዝጠቐስኩዎም መማህራን'ውን ከምኡ።

• ኣብ እዋን ንእስነትካ ገይረዮ ኢልካ እትሕበነሉ ነገር

** ጃህራ ኸይትመስል እናተሰከፍኩ እየ'መስለኒ፡ ብዙሕ ዘይዛረበላ ሓንቲ ኣላትኒ። ንመንእሲያት ግን ትጠቅም ትኸውን፡ ከም ተመኡር። ኣብ ዳግማዊ ምንጊክ ኣዲስ ኣበባ ካብ ሻምናይ ንጀነራል እናተዳለና፡ ገለ ኣዕሩኽይ፡ “ንኹሉ ናይ መርመራ ወረቓቕቲ ረኺብናዮ ስለ ዘለና፡ መጽናዕቲ ግደፎ፡ ንዓናይ እንጠጠ ተሓቢእና ንሸምድዶ” ይብሉኒ። ካበይን ብኸመይን ከም ዝሰረቐዎ ክፈልጥ ኣይክኣልኩን። ፍጹም ኢሊ ኣብየዮም። ዝሓዝኩወን እማወት'ምበር ብስርቅስ ነጥብይ ኣየምሓይሽን” ኢሊ ኣቕቢጸዮም። ከይነግረሎም ፈሪሖም፡ ምሒሊሎም። ልዕሊ 80% ኣምጺኦ፡ ንሳቶም ድማ ልዕሊ 95። ኣይተጠዓስኩን። በንጻሩ ተሓቢኒ። “ሕራይ ኢሊዮም እንተ ዝነብርስ ንነፍስኻን ንኻልኣትን ምትላል ዶኾን ምተሰበለኒ?” እብል ንነፍሰይ ቀይደያ ማለት'ዮ። ተስፋ'ገብር ዓቢ ኣለምሰገድ ብመምርሒ ንእሽቶ ኣለምሰገድ ህይወቱ መሪሑ ክኸውን።

• በንጹህ ትጠግሰሉ ነገርስ?

** አንጻር ናይዛ ዝበልኩኻ። ኣብ ዳግማዊ ምንጊክ ታሽግይ ክፍሊ ኸለና፡ ሓደ ኣምሓርኛ ምምሃር ጥራይ ዘይኮነስ ምዝራብውን ዝጸልእ ኤርትራዊ ወዲ ኸፍለይ ነይሩ። መርመራ ምስ ኮነ፡ ጥቓይ ኮፍ ኢሉ ኣቕድሓኒ ኢሉኒ። ኣነ ድማ ኣይፈትዋን ዝነበርኩ፡ ኣይኩቢ ኣየኸቢ። ግን ኣደንጊጽኒ፡ ነተን ዝኣበይኦ ጽሑፊ ከሕልፈሉ ከሎኹ መምህር ርእዩ ኣውጺኡና። ባዶ ወሲዶ ጥራይ ዘይኮንኩ፡ ኣብቲ ገበር ናይ ፓጀላይ “FOUND CHEATING - ከታልል ወይ ከደናግር ተረኽቢ” ዝብል ብቐይሕ ቀለም ተጻሒፉ፡ ክፍሊ ኸደግም ተወሲኑለይ። ግን ኣዝዮም ዝፈትወኒ ካልኣት መማህራን ስለ ዝነበሩ፡ ኣብ ኣኼባ ናይ ስታፍ “ንፉዕ ተማሃራይ እዩ፡ በዛ ጌጋዚኣ ጥራይ ሃሳዩ ስጉምቲ ኣይንወስደሉን ኢና” ኢሎም ተማጉቶም ኣሕሊፎምኒ። እቲ ዓርከይ ደጊሙ። እታ ፓጀላ ክሳብ ሕጂ ኣላ፡ ክሳብ ሕጂ ድማ ተሕፍረኒ።

• መዓስን ብኸመይን ናብ ሜዳ ወጺእኻ?

** ሜዳ ናይ ምውጻእ ሓሳብ ኣብ ኣሜሪካ ከሎኹ እዩ ዝጅመር። እቲ ናይ ወጻኢ ቃልሲ ኣገዳሲኻ እንተ ነበረ፡ ብዙሕ ኣይሰሓበንንምበር ኣብ ምስረታ ናይቲ ኣብ ኣሜሪካ ዝተበጋገሰ ማሕበር ብዓቕመይ እነጥፍ ነይረ እዩ። ብ1973 ሃይለ መንቀርዮስን ሓዲሽ ተስፋንክኤልን ንሜዳ ኸነቕሉ እንከለዉ፡ ንዓናይ ኢሎምኒ ነይሮም። ምስኦም ኣይከድኩን። ነታ ተበግሶ ግን ፈትየዮ፡ ኣቕኒኣትኒውን። ኣብ ኣስመራ ናይ ዶክተራይት ምርምር እናካየድኩ ኣቐዲሞም ኣብ ህዝባዊ ሓይልታት ተወዲቦምስ ተኣሲሮምውን ዝነበሩ ብዓል እስጢፋኖስ ኣፈወርቂ (ብሩኖ)፡ ዐቕባይ መስፍንን ካልኣትን ከም ውዱባት ከይኖም ይነጥፉ ነይሮም፡ ኣነ ድማ ተሓዊሰዮም። ሸው እዋን ኩናት ሓድሕድ ከይኑ ህዝባዊ ግንባር ኣብ ሳሕል ዝተጠርነፈሉ እዩ። ድሃይ ክንረክብ ኩለል ክንብል እዝክር። ምርምረይኻ ረሲዐዮ እዩ። ብዓል ብሩኖ ሜዳ ናይ ምውጻእ ዕድል ምስ ተኸፍተት ንኸይድ ኣሎና ይብሉኒ። ሓንቲኣ ኸይናትኒ። ትጋደል ወይ PhD ሓዝካ ኣሜሪካ ትነብር። ምስቲ ኣቐዲሙ ዝነበረኒ ድርኽቲ፡ ምግዳል መሪጸ። እታ መምለሲቲይ ዝተሓሰበት ቲከት ክሳብ ሕጂኻ ኣብ ገዛ። ኣሸበሸብ ኢላ ኣደይ ኣብ ፕላስቲክ ዓሺጋ ምስ ኣቐመጠታ ከምኣ ኢላ ጸኒሓትኒ። ብዙሓትዮም ከምዚ ናተይ ዝገበሩ። ትኽ ኢሎም ካብ ኣሜሪካን ኤውሮጳን ካ ድኣ።

• ዓቢ ውሳኔ እዩ ግን። ናብራ ምቕት ገዲፍኩም ሜዳ ኸትመርጹሲ ነዚ ናይ ሎሚ ወለዶ የገርሞ እዩ።

** ሓቕኻ፡ እቲ ግዜ ዝተፈልየ፡ ኣዝዩ ውዕወዕ ዝኾነ ሰውራዊ ሃዋህው ዝሰፈኖ እዩ ነይሩ። ኣንጻር መግዛእቲ ምቕላስን ምግዳልን ከም ንቡርዮ ዝውሰድ። ቀንዲ ኸትዕ፡ “ምስ ተጋድሎ ሓርነትዶ ምስ ህዝባዊ ሓይልታት፡ ምስ መኖም ትጋደል?” ዝብልዮ ነይሩ። እቲ ወለዶ፡ ኤርትራ ብኸመይ ኣብ ትሕቲ ኢትዮጵያ ከም ዝኣተወት ኣድቂቐ ዝፈልጥ፡ በቲ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ

ዝተፈጸመ እህጉራዊ ዓመጽ ዝሓምም፡ ኣብ ናጽነት ሃገሩ ዝኣምን እዩ ነይሩ - እቲ ዝበዝሐ። እቲ ዘይግድሶ ወይ ምስ ኢትዮጵያ ዝወገነ ኣዝዩ ዝወሓደ እዩ። እቲ ካብ ወጻኢ መጻእካ ምግዳል፡ ምስዚ ኣተሓሕዝካ እዩ ዝርከብ። ሕልና ዝነበሮ ኤርትራዊ፡ ወይ ብቐጥታ ኣብ ሜዳ ወይ ኣብ ዘለዎ እጃሙ ኸበርክት ይብገስ ነይሩ። ኣብ ወጻኢ'ውንኻ ምሉእ ግዜኡም ንሰውራ ብምውፋይ ማዕረ ተጋደልቲ ጥራይ ኢዮም ዓዲ ዝኣተዉ በማእት ዝቐጸሩ እዮም።

• ሜዳ ከመይ ጸኒሑካ?

** ወዲ ገብሩ እዩ'መስለኒ ዝደርፋ ሓንቲ ደርፊ ነይራ ሽዑ፡ “ኣቲ ቈልዓ ሕደጊ ሕደጊ፡ ባዕልኸይ ነገር ትዕድጊ፡ መን ውረዲ ኢሉኪ ሰብር ሰጊ” ትብል። ካብ ኳዜን ተበጊስና በጻድፍ ወሪድና፡ ጎሶ ርእሲ ዓዲ ኸንድይብ ሕጊግ ምስ በልኩ፡ ነታ ደርፊ ደሪፊያ። ንዊሕ ግዜ መዘናግዒተይ ነይራ። ቀዳማይ ብድሆ ኣካላትካ ንናብራ በረኻን ገድልን ብቐፅ ምግባር'ዩ ማለት'ዩ። ድሕሪ ታዕሊምን ጐዕዞ እግርን ድማ ይልመድ'ዩ። እቲ ዝዓበዩ ቆልሲ ግን እቲ ሓደ ከምዚ ኸማይ ኣብ ከተማን ትምህርቲ ወጻእን ዝነበረ ሰብ ክገብር ዘሎዎ ናይ ጠባይን ኣተሓሳስባን ለውጢ እዩ። ሰውራ ናቱ ሕግታትን ካብ ዝተፈላለዩ ኸፍልታትን ደርብታትን ዝመጸ ሰብ ዘተሓባብር ኣካይዳን ሓዙ እዩ ዝጸንሓካ። ኣብዚ ብዙሕ ውረድ ደይብ የጓንፈካ። ንገሊኡ ትዕወተሉ፡ ንገሊኡ ድማ ሓዝካዮ ትናበር። ነታ ሚዛን ክትረኽቡሉ ኣድማዒ ስራሕ ከተበርክት እንተ ኸይንካ ማለተይ እዩ።

• ኣብ ሜዳ ዝነበረካ ተራን ተሳታፍነትን ከመይ ነይሩ?

** መጀመርታ ክፍሊ ህዝቢ ወይጀማሂር እዩ ተመዲበ፡ ኣብ ጥሪ ወይ ለካቲት 1975። ኣብ ከባቢታት ካርነሽም፡ ደምበዛን ሰሪሐ። ኣስመራተኸቢባ፡ ኣንጻር ሰራዊት ደርግ ሓያለይ ውግኣት ዝካየደሉ ዝነበረ ኣዋርሕእዩ ነይሩ። ኣብኡ ናይ መጀመርታ ውግእ ዝተሳተፍኩሉ እዩ - ከባቢ በለዛን ኣብ ኳዜንን። ኣብ ልዕሊኡ፡ ውግእ ሓድሕድ ደው ስለ ዝበለ፡ ምስ ሓንቲ ኣሃዱ ናይ ተሓኔ ተሓዋዊስና ገለ ናይ ሓባር ስራሓት ዘካየድናሉ እዩ። ንጀብሃ ሽዑ ርእየዮም።

• ከመይ ረኺብኩዮም ሽዑ?

** ክንካታዕ ንውዕል ነይርና። ኩናት ሓድሕድ መን ጀመረ፡ ሓደ ኣርእስቲ ነይሩ። ንሕና መሳፍንቲ ንብሎም ንሳቶም ጸረ-ገድሊ፡ ኣፍካ ዘዝሃበካ እዩ ቲ ዘረባ። ግን፡ ብውሑዱ ኣብቲ ዝነበርኩዎ፡ ጽልኢ ወይ ክቱር ምትሕርራቕ ኣይነበርን። ኣካይዳና ግን በበይኑ እዩ። ዝገርመኒ ዝነበረ፡ ኣብ ክትዕ፡ ንሕና ሓደ ዓይነት ዘረባን ሓሳባትን ክንሕዝ ከለና ንሳቶም ኣብ ክልተ ሰለስተ ይገማምዑ። ገሊኦም'ዎ ናትና ወገን ሓዞም ይካትዑ። “እዛ ናትኩም ደሞክራሲስ ክሳብ ምዓስ ኮን ከተጽንሓኩም እያ?” ኢሊ እጨርቀሎም ነይረ

ነቶም ዝቐረቡኒ። ድሕሪ ገለ ዓመታት፡ ፋሉል ዝብሃል ምንቅስቃስ ኣልዒሎም፡ ብዙሓት ካብቶም ሽዑ ዝተላለኹዎም ናባና ተጸንቢሮም።

• ድሕሪ ጀማሂር ኣበይኣገልገልካ?

** ወርሒ 5 1975 ናብ ክፍሊ ፕሮፓጋንዳ፡ ትምህርትን ባህልን ተመዲቦ። ጨንፈር ትምህርቲ ስለ ዘይቈመ ግን ኣብ ምድላው መጽሔት “ማሕታ”ን ምስኡ ዝዛመድ ስራሓትን ተሳቲፈ። ሓደ ሓደ ጽሑፋት’ውን ኣበርክት ነይረ። እዚ ኣብ ባቕስ ንብሎ፡ ኣብ ምብራቓዊ ሸነኽ ብራኸታት መንሳዕ ዝርከብ ልሙዕ ቦታ እዩ ነይሩ። ኣብዚ ወን ነዊሕ ኣይጸናሕኩን፡ ወርሒ 9 ናብ ሳሕል፡ ዜሮ ዝብል ናይ ኮድ ስም ዝተሞህቦ ቦታ፡ ኣብ ጨንፈር ትምህርቲ ተመዲቦ። ድሕሪ ናይ ሓደ ዓመት ትጽቢት፡ ንኣሸቱ ደቂ ተጋደልቲ፡ ደቂ ዝተመዛበሉ ዕቕባት፡ ዘኸታማትን ካብ ሱዳን ዝመጹ ደቂ ስደተኛታትን፡ ከምኡ’ውን ክንጋደል ኢሎም ዝተመዘገቡ ትሕቲ ዕድመ ቈልዑን መጸኢምና፡ ቤት ትምህርቲ ሰውራ መስሪትና። ኣብኡ ንሸዱሽተ ዓመት ከም መምህርን ኣዳላዊ ካሪኩለምን ሰሪሐ። ድሕሪኡ ካብ 1981 ክሳብ 87 ኣብ ማእከላይ ጨንፈር ባህሊ፡ካብ 87 ክሳብ ናጽነት ድማ ኣብ ድምጺ ሓፋሽ ሰሪሐ።

• ናይ ሜዳ ተዘክሮኻ ብኸመይ ተጠቓልሎ?

** ይትባረኽ ሃብተግዮርጊስ፡ “ሰውራ፡ መቐረት ኣብ ምረት” ትብል መጽሓፍ ጽሑፉ። ሓቁ እዩ። ብሓፈሽኡ፡ ሰውራ ናይ ቃልሲ ቦታ እዩ። ቃልሲ ድማ ኣዘዩ ዝመረሎ፡ ብብርቱዕ ዓቕልን እምነትን ጥራይ ንክትሰግሮ እትግደደሉ ፈተነ ዝመልኦ እዩ። ቦቲ ሓደ ኣንጻር፡ ኣብ ውሽጢ ደረጃ ዘሎ፡ ሚልዮናት ከፊልካ ዘይትገዝኦ፡ ውሽጣዊ ዕግበትን ምኡዝ መቐረትን እዩ። ኣብ ሰውራ ጥራይ እትረኽቦ መቐረት ከኣ እዩ። እዚ ኸልተ ኣንጻር ዝኾነ ክስተት ብኸመይ ይዛነቕ ዝብል ሕቶ መጽሓፍ ምሉእ ጽሑፍካ እዩ ኸግለጽ ዝከኣል። ብቃለ መጠይቕ ዝዕመም ኣይኮነን። ደቂቕ ውሽጣዊ ስምዒት ተጋደልቲ በርቢርካ እዩ ድማ ዝርከብ።

• መዓስ ኢናዎ ከምኡ ዝዓይነቱ ጽሑፋት ነንብብ? ተጋደልቲ ይሓልፉ ኣሎዉ፡ ዛንትኦም ከኣ ይቐበር ምስኦም።

** ሓቕኻ። እዚኣ ኣይተሰግረትን። ኣነውን ብዙሕ ዝዛረብላን ዝስከፈላን ነጥቢ እያ። ዝተገብረ ቃለ መጠይቓት ኣሎ። ክሳብ ክንደይ ዕምቄት ኣሎምን ነቲ ዝድለ ዕላማ ይወቅዕን ግን ምምርማሩ የድሊ። ርግጽ ንህሉዎት ሰባት ዝትንክፍ ገና ህያው ዘሎ ታሪኽ ንክትጽሕፈሉ የጸግም እዩ። ግን፡ ኩሉ’ቲ ኣብዚ ምድብዚ ዝኣቱ ሓበሬታ ተነቓፊ እዩ ማለት ኣይኮነን። ነቲ ኣዘዩ ተነቓፊ ዓቂብካ፡ ነቲ ኻልእ ክትዘርግሖ ዝከኣል’ዩ። ታሪኽና ብኻልኣት ዘይሕብሩ ይቐባእ ስለ ዘሎ፡ ነዚ ጉዳይ ዚ ኣቓልቦ ምሃብ ግዜኡ ዝሓለፈ ይመስለኒ።

• ኣብ ሜዳ ዝገበርካዮ ስርሓት፡ እቲ ቐቐንዱ ዘርዘረልና።

** ቀንዲ ኣበርክቶይ ኣብ ጽሕፈት እዩ። ኣብ ቤት ትምህርቲ ሰውራ፡ ሓላፊ ናይ ካሪኩለም ስለ ዝነበርኩ፡ ብፍላይ ኣብቲ ናይ ትግርኛን እንግሊዝኛን መጻሕፍቲ ናተይ ኢድ ነይሩዎ፡ ብውሑዱ ከም ኣበርካታይን ኣራምን። ቀንዲ ግን ኣብ ማእከላይ ጨንፈር ባህሊ ምስ ተመደብኩ እዩ ዝርእ ስራሓት ኣብ ማሕተም ዘብጻሕኩ። መጀመርታ፡ “ስነ ጽሑፍ፡ ኣመዓባብልኡን ተርኡ ኣብ ሰውራን” ትብል ንምዕባላ ዓለማዊ ስነ ጽሑፍ ዳህሲሳ ብኸመይ ንጥቕሚ ሰውራ ነውዕሎ ክትሕብር እትፍትን ጽሕፍቲ ኣዳልዮ። ከም መርኢያ ናይቲ ዝድለ ዝነበረ ድማ ነታ “ወዲ ሓደራ፡ ካብ ባድመ ናብ ሳሕል” ዘርእስታ፡ ኣብ ሓቀኛ ዛንታ ወልደሚካኤል ፍጡር እትምኩስ ግን ብቕዲ ልብ ወለድ ዝተጻሕፈት መጽሓፍ ጽሑፊ። ብድሕሪኡ፡ “ድራማ” ዘርእስታ፡ ከምታ ናይ ስነ ጽሑፍ ኣብ ባህላዊ ስራሓት ከም መምሃሪት እተገልግል መጽሓፍ ኣዳልዮ። ክልቲኣን ኣብዚ ቐረባ ግዜ ብቤት ማሕተም ሳቡር ተሓቲመን ኣብ መሸጣ ውዲለን ኣሎዎ። ሰለስተ ድራማታት’ውን ደሪስ ኣብ መድርኽ ተራእዮን - “ልኡል፡ እቲ ኻልእ ኩናትን ኣንቅጺን” ይበሃላ። እተን ክልተ ቐዳሞት እየን ዝያዳ ፍሉጣት። ኣብ ክፍሊ ሃገራዊ መርሓ ምስ ተቐየርኩ፡ ነታ “ልቢ ተጋዳላይ” ትብል ናይ ምፍራስ ግንባር ናደው ውዑይ ስምዒተይ ትገልጽ ቴማ ጽሑፊ። ኣብ ልዕሊ ዚ ድሕሪ ናጽነት ዘዳለኹዎ ሰለስተ ቐጽታት ታሪኽ ኤርትራ (1941-1962) መንጻፍ ዛኸና ክልተ ንእስ ዝበላ መጻሕፍቲ ንማሕተም ኣብቂዑ። እዚ ኣብ 1987- 88 እዩ። ሽዑ ብጉጅለ ተጠርኒፍና፡ ንታሪኽ ኤርትራ ተማቂልና ብሓባር ዝሰራሕና፡ ሰመረ ሰሎሞን ንጥንታዊ ታሪኽ፡ ኪዳነ ሰሎሞን፡ ንናይ ማእከላይ ዘመን፡ ዘምህረት ዮውሃንስ ንመግዛእቲ ኢጣልያ፡ ኣነ ድማ ነዚ ዝጠቐስኩዎ ዝድህስስ ጽሑፋት ኣዳለና። ኣብ ትምህርቲ ንተጋደልቲ ብዙሕ ጠቐመን። ድሕሪ ናጽነት፡ ዘምህረት’ውን ነታ ጽሕፍቱ ኸሊሱ ብዛዕባ ኢጣልያዊ መግዛእቲ ሰፊሕን ኣገዳሲ ሓበሬታ ዝሓዘን መጽሓፍ ደሪሱ።

• ዘይሰማዕናልካ ሳን ነይሩካ እንተኾይኑስከ ንገረና። መዋእልካ ብስምካ ጥራይ ተጸዊዕካ?

** ኣብ እርጋነይ ሳን ተናድየለይ ድኣ ድኣንዶ? ኣብ ራብዓይ ክፍሊ ከሎኹ፡ ኣብ ሕብረት፡ ስሙይ ፖርትየረ ሓማሴን ዝኾነ ዮሃንስ ኪዳነ ኩዕሶ ሓበሻ ክቐብቅብዮም ቑጹጸሊይ ኢሉኒ። ንሱ በኹረጽዮን ገብረሂወትን ተኸልዘገ ጋሪንቻን መማህርትና እዮም ነይሮም። ድሓር ዓበይቲ ተጻወትቲ ኾይኖም። ሸሽሕ ስለ ዝቐብቅቡ፡ ክንቁጽረሎም ንርብርብ ኔርና። ሓደ መዓልቲ ምቑጻር ቐጭ ምስ ኣምጽኣለይ፡ ነታ ኩዕሶ ካብ እግሩ መንጠሊ ሃዲመ፡ ርሒቐ ባዕለይ ተጸዊተላ። “እንታይ ኣዲኣ እያዚኣ ቑራጽ ጀርመን!” ኢሉኒ። 1954 ኣቢሉ እዩ ዚ። ካልኣይ ኩናት ዓለም ካብ ዝውዳእ ዓሰርተ ዓመት ኣይመልኣን። ንኹሉ ዝህውኸና ጀርመን ኢና ንብሎ ኔርና። ለጊባትኒ፡ “ጀርመን” ኮይና ስመይ። ክሳብ ኮምቦኒ ጀርመን ተባሂለ። ኣዲስ ኣበባ ምስ ከድኩ ተረሲዓትለይ፡ ኣብ ቀሃስ ፍጹም ተሪፋ። ገለ ናይ ቀደም ኣዕሩኽይ፡

ኣብ ባህሊ ከሎኹ ከሐድሱዎ ፈቲኖም። እቶም ኣባላት፡ ብፍላይ ብዓል ግዜነሽ፡ ታንክ፡ ወዲ ሻውል ምቕባል ኣብዮማ። ብኣ ኣቢላ ጠፊኣ። እዚኣ እያ ናይ ሳን።

• እስከ ብዛዕባ ስነጽሑፍን ድርሰትን ነዕልል። ተውህቦ ስነ ጥበብ ከም ዘሎካ መዓስ፡ ኣባይ ብኸመይከተለልዮ ጀሚርካ?

** ከምቲ ኣቐዲመ ዝበልኩዎ፡ ኣብ ስነ ጥበባት ግዱስ ነይረ። ጽቡቕ ምልክት ቋንቋ እንግሊዝውን ነይሩኒ። ብዙሕ ግዜ፡ ክሳብ ኣብ ደረጃ ዩኒቨርሲቲውን፡ ዋላ እቲ መልሲ ቅኑዕ ኣይኹን፡ ብጽባቕ ቋንቋ ጥራይ ጽቡቕ ነጥቢ ዝረኽበሉ ነይሩ። እዚ ግን ኣብ ናይ ፖሊቲካል ሳይንስ ወይ ሕገ ትምህርቲ ብእንግሊዝ እዩ። ብትግርኛ፡ ብዘይካ ደብዳቤ ነባይ ወይ ነደይ፡ ዝኾነ ስፍሕ ዝበለ ነገር ጽሑፊ ኣይፈልጥን ክሳብ ሜዳ ዝኣቱ። ኣብኡ፡ ኣብ ልዕሊ ሰላሳ ዓመት ዕድመይ እዩ ብቋንቋደይን ኣባይን ክደርስ ከም ዝኸእል ዝተገንዘብኩ። ተውህቦ እዚ እንተ ኾይኑ፡ ደንጎዮ ረኽቢሎ ማለትዮ። ብዙሕ ከፍርዮሉ ዝኸእል ናይ መሃዝነት ዓመታት ሓሊፉ።

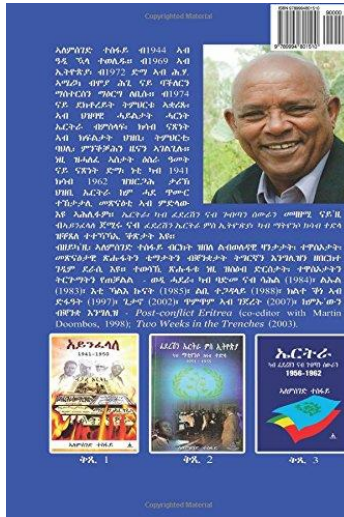
• “ናይ መሃዝነት ዓመታት ሓሊፉ” ክትብል ከሎኻ እንታይ ማለትዮ?

** ኣብ ስነ ጥበብ፡ መሃዝነት መሰረትዮ። መሃዝነት ድማ ሕልሚ፡ ፈጠራ፡ ኢማጂነሽን፡ ፋንታዝያ የድልዮ። እቲ ተውህቦ ዝበሃል ሕውስዋስ ናይዚ ኹሉ እዩ ኢሊ እዩ ዝኣምን። ነዚ ተውህቦዚ ኣብ ንእስነትካ እንተ ኣለሊኻዮ፡ ዝበለጸ እዩ። መንእሰይ ናይ ውሽጢ ድርኽት ኣሎዎ፡ ክገብር፡ ጎቦ ኸፍርስ በሃላይ ኢዩ። ኣብቲ ዕድመቲ ጥራይ ዝቐልቀል፡ ጸኒሑ እናቐሃመ ዝኸይድ ድፍረት ኣሎዎ። እዚ ኹሉ ናብ ስነ ጥበባዊ ስራሕ ክትርጎም ከሎ፡ ውጽኢቱ ሓያልዮ ዝኸውን። ጌጋ እንተሎዎ እውን ኣብ ንእስነትካ ኸትእርምን ናብ ዝበረኸ ደረጃታት ከተበርኾን ግዜ ኣሎካ። ምስ ዓበኻ እዚ ጉንዖ ወይ ኣድቫንቲድዚ የብልካን። ምሃዝነት እንተ ሃለወ ድፍረት ክጎድለካ ይኸእል፡ በቲ ኣንጻሩ ኸኣ። “እቲ ኻልእ ኩናት” ትብል ተዋስኦይ ኣብ ሊድስ (ሃገረ እንግሊዝ) ኣብ መድርኽ ምስ ተራእየት፡ ሶማልያዊ ደራሲ ኑሩዲን ፋራሕ ምሳይ ኮፍ ኢሉ ነይሩ። “መዓስ ደሪስካያ?” ኢሉኒ። “ወዲ ኣርብዓን ክልተን ነይረ” ኢለዮ። “ሸው ኢኻ ጀሚርካ? ደንጎኻ፡ ብንእሽቶኻ እንተ ትጅምር ካብዚ ዝዓቢ ድራማታት ምደሪስካ በዚ ዝርእየካ። ሕጂ ግን ነዚኣ ትሓልፍ ተዋስኦ ትደርስ ኢኻ ኣይብልን።” ሓቁ እዩ፡ ናብ ተዋስኦ ገጸይ ኣይተመለስኩን።

• ፈላሚ ናይ ድርሰት ስራሕካእንታይ ነይሩ?

** ናይ ቋንቋ ትግርኛ ጥራይ እዩ ኸዛረብ። እታ ቐዳመይቲ፡ ኣብ ባቕስ ብ1975 ዝጸሓፍኩዎ፡ “ኣድጊ ምስ ሃለለ” ዘርእስታ እያ። ሓደ ምሸት ኣባላት ናይቲ ኸፍሊ ኮፍ ኢልና እናዕለልና፡ ናይ ደርግ ራድዮ ኣስመራ፡ ምዓት ናይ ከነጥፍኣኩም ኢና ፈኸራ ዘለዎ መልእኽቲ ናብ ተጋደልቲ ኸትፍኑ ኩላትና

ሰሚዕናያ። መጠን ዘይብሉ ጃህራ ስለ ዝነበረ ኣስሒቕና። ንጽባሒቱ ንግሆ፡ ነቲ ቻላታ እናጠቐስኩ፡ ብዙሕ ኣባጭየላ። ብጾተይ ንዝነበሩ ብዓል ግርማይ ገብረመስቀል፡ ሰናይት ባህታ ኸኣ ኣንቢብሎም። ኣዝዮም ፈትዮማ።ከም ፍልይቲ ሕታም ትዘርጋሕ ተባሂላ ተዘርጊሓ። ንተጋደልቲ ጽብቕቲ መዘናግዲትን መምሃሪትን ኮይና። ናይ ትግርኛ ጽሑፋተይ በዛ ቴማ እዚኣ ይጅምር።

• ኣብ ሜዳ ዝፍረ ኻዮምድራማታት፡ መጻሕፍቲ፡ ዜናዊስርሓት፡ ጥበባዊ ስርሓትንጽልዋኦምን እስኪ ግለጻልና።

** ኣብተን ዓበይቲ ጥራይ ኸተኩር። “ስነ ጽሑፍን ተርኡ ኣብ ሰውራን።” ከምኡውን ድራማ ዝብላ ናይ ምርምር ስራሓት፡ ነቲ ኣብ ግዜ ቻልሲ ዝነበረ ናይ ስነ ጥበባት ምንቅስቃስን ተበግሶታትን ምስ ዓለማዊ ተመኩሮ ኣሃሚድካ ኣብ ረብሓ ሰውራ ንምውግሉ ዝዓለማ እየን ነይረን። ኩለን ናይ ባህሊ ጉጅለታት ብተገዳስነት ተማሂረንኦን፡ ካብኣን ዝመጽእ ሕቶታት ክንምልስ እዝክር። ምስ ብዓል ሰሎሞን ጸሃዮ፡ ሚካኤል እምሃጽዮን (ጀንደ)፡ ኢሳይስ ጸጋይ፡ ሰሎሞን ድራር፡ ቢንያን ዮሴፍ፡ ሃና ጥላሁንን ብሩኽ ሃብተሚካኤልን ካልኣትን ኣብዚ ንተሓጋገዝ ኔርና። ብዙሓት ተንተንቲ፡ ስነ ጽሑፋውን ድራማውን ፍርያት ህዝባዊ ግንባር በዚኣን ዝተጸልወ እዩ ይብሉ እዮም።

ገለ'ውን ነቲ ዓውዲ ኣብ ጸቢብ ናይ ፍልስፍና ማሕበራዊ ክወንነት (socialist realism) ኣጸረንኦ ኢሎም ይነቕፉዎን እዮም። ንመማዕባሊ'ቲ ጥበባት ስለ ዘገልግል ዝጽላእ ወይ ዝንጸግ ነቕፌታ ኣይኮነን። ኣነ ኳ ብሰፊሕ እንተ ዝህየሰለን ምፈተኹ። “ወዲ ኣደራ” ብዛዕባ ኣደ ሸፍታ ዝነበረ'ሞ ናብ ኣብነታዊ ተጋዳላይ ዝተቐየረ ተዘንቱ። ተቐባልነታ ሰፊሕ ነይሩ። ሰብ ተዛንዮላን ስሒቐላን፡ ኣብኣ ዘሎ ናይ ግርህነት ዘረባባታት መዋዘዪ ኸይኑ፡ ተመሳሳሊ ባህርያት ዝነበሮም ተጋደልቲ ድማ “ወዲ ኣደራ” ዝብል ሳን ወጺኡዎም። “ልቢ ተጋዳላይ” ናይ ስምዒት፡ ናይ ረስኒ፡ ናይ ውዕወዕ ኩነታት ጽሕፍቲ እዩ። ናይ ኣእምሮ ዘይኮነትስ ናይ ልቢ ጽሕፍቲ እዩ። ኣብ ድርጉሱት ገዚፍ ወትሃደራዊ ዓወት ልቢ ናይ ኣደ ወይ ኣንቲ ኣርበኛ

ወዲቻ ክትጸንሕሲ ትንግርቲ እዩ ኾይኑኒ። ስለዚ ንዝመጸለይ እዩ ደርጉሐዮ። ንኢደያን ወዲሲያን፡ ምስኦ ክቕንዞ ፊቲኑ፡ ግን ቃላት ውሑድኒ፡ ገጣጣይ ብዘይምጻኑይ (ኣይኮንኩን ከኣ ብሓቂ፡ ኣይመገልጸትይን እያ) ኣስቈርቀረ። ብዙሕ ተነቢባ፡ ተደኒቓ፡ ተነቐፋ፡ ክትዕ ኣለዓዒላ። ምስ ዓሊ ኢብርሂም ብሓንሳብ ኢና ርኢናያ፡ ጽሓፊላ ዝበለኒ'ውን ንሱ እዩ። ድሕሪ ቐሩብ ሰሙናት ስለ ዝተሰውኦ ምስኡ ኣዛምዳጥ እደፋነቕ ብሓቂ። “እቲ ኻልእ ኩናት” ተዋስኦ እያ። ሰውራን መውሰቦ ምስ ጸላእን ንሓንቲ ስድራ ብኸመይ ከም ዝጸልዎ ድማ ተዘንቱ። እቲ መውሰቦ ኣብ ፍቕሪ ዝተመስረተ መርዓ ናይ ሓንቲ ኤርትራዊት ምስ ኣደ ካድር ናይ ደርግ እዩ። ግን ኣብ ውሽጢ ዘርኢ ናይ ምብራዝ መንግስታዊ ሜላ ስለ ዝኾነ፡ ናብ ቅሉዕ ምፍጣጥ እቲ ካድርን ልባን ቀልባን ምስ ተጋደልቲ ዘሎ ኣደ መርዓትን ይልወጥ። እቲ ቐምነገር ዕሚቕ ሕቶታት ስለ ዘልዕልን ብዛዕባ ውጡን ምብራዝ ዘርኢ ኣደ ህዝቢ ስለ ዝትንክፍን፡ ናብ እንግሊዝኛ ምስ ተተርጎመት ምጡን ኣህጉራዊ ተፈላጥነት ክትረክብ ክኢላ። እዚ ድማ እቲ ተግባር ኣብ ልዕሊ ግዙኣት ዝፍጸም ግፍዒ ናይ ገዛእቲ ስለ ዝኾነ እዩ። ኣብ ሊድስን ባርንሰሊን፡ ከምኡ'ውን ኣብ ክልተ ቦታታት ናይ ኣይርላንድን ኣብ መድርኽ ተራእያ። ቢቢሲ ድማ ብ2001 ይመስለኒ ከም Play of the Week ደጋጊሞም ዘርገሐማ። ኣብ ገለ ዩኒቨርሲቲታት ናይ ኣሜሪካ፡ ጀርመን፡ እንግሊዝ፡ ሽወደን፡ ኖርወይን ህንድን ሓሓሊፎም ከም ዝጥቀሙላ'ውን ይሕብሩኒ እዮም። እቲ ዝገረመኒ፡ እቲ ናይ ኣይርላንድ ምርኢታት ኣብ 2017- 2018 ምክያዱ እዩ። ኣብ ናይ ኣራግ ኣንደርግራውንድ ዝተደርሰት ድራማ ልዕሊ ሰላሳ ዓመት ጸኒሓ ኣይርላንድ ክትርኣስ ሓሊመዮ ዘይፈልጥዮ ነይሩ። ንሳ'ውን ኣብ ሓቀኛ ዛንታ ኣደይ ለተብርሃን ሸፍታ፡ ኣዲኡ ንወዲ ፈራዳይ ዝተመርኩሰት እያ ብዝዕባተን ናይ ታሪኽ ጽሑፋት ድሮ ተዛሪብ እዩ ዝውስኾ የለን።

• ናይ ሜዳ ፍርያት ብዘይ ስምዖይወጽእ ኣብ ምንባሩ ዘሎካ ርእይቶ?
** ሓቂ ኸነግረካ? ፍርያተይ ብዘይ ስመይ ክወጽእ ብውሽጢይ ኣይቕበሎንዮ ነይረ። ብዛዕባዚ ርእይቶይ ንዝምልከቶም ዝገለጽኩሉ ኢጋጣሚ'ውን ነይሩ። ኣብ ባህሊ ደረፍቲ ነይሮም ንነፍሶም ኢሎም ዜማ ዘውጽኡ፡ ንኻልኣት ክዕደል ከሎ ሕማቕ ይስምዖም ነይሩ፡ ሓቆም እብል ነይረ። ግን እቲ ሕገ ወይ ልምዲ ኸምኡ እዩ ነይሩ። እቲ ናይ ሓባር ስራሕ'ውን ናይ ማዕርነት ሃዋህው ስለ ዘስፍን ተመራጺ ዝኾነሉ ሓያል መዳያት ነይሩዎ። ጸኒሑ'ቲ ኣገባብ ተቐዩሩ። ድሕሪ 85-86 ገጹ ብስምካ ምጽሓፍ መጺኡ።

• ኣተሓሕዛ ታሪኽ ኣብ ዝሰርሐን ታሪኽ ኣብ ዝጸሓፈን ከመይ ክኸውን ኣለዎ ትብል?
** እቲ ዝሰርሐ ዝኸርታቱ እዩ ዝጽሕፍ ወይ ዘጽሕፍ። መወከሲ ዝኾኖ ሰነዳት እንተ'ሎዎ ጽቡቕ፡ ነቲ ዝብሎ መርትዖን መራጎድን ይኾኖ። ከምዚ

አብ ሃገርና ዝውቲር ዝኾነ ግን፡ ታሪኽ አብ ዝኸርታት ናይ ሰባት እዩ ዝርከብ። ዝኸሪ አላትኒ። ብ1998 ዝተሓትመት ኮይና፡ ብዛዕባቲ ንኤርትራ ኸንገፋ ይኸእል ዝበሃል ብድሆታት ናይ ዳግመ ህንጻት ዝድህስስ፡ ብኤርትራውያን ተመራመርትን ክኢላታትን ዝተጸሕፈ ዓንቀጻት ዝሓቑፊት እያ። አገዳሲት ሰነድ ምኾነት ግን ናይ 1998 ኩናት ወያነ ምስ መጸ፡ ነቲ ንሳ ትዛረበሉ ሰናርዮ ቐደሩዎ። ሰላምምበር ኩናት አብ ትጽቢትና አይነበረን። ብዝኾነ እታ መጽሓፍ አላ፡ ሳሕቲ ኸትጥቀሰውን እርእያ እየ። ካብ 1998 ክሳብ 2016፡ ሰለስተ ናይ ታሪኽ ቅጽታት ጽሑፊ - “አይንፈላለ፡ ፈደረሽን ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ፡ ካብ ማቴንሶ ክሳብ ተደላ፡ ኤርትራ፡ ካብ ፈደረሽን ናብ ጐበጣን ሰውራ”። ኩሉኹለን ልዕሊ ክልተ ሽሕ ገጽ ይኾና። ታሪኽ ኤርትራ ብዓይንን ተግባራትን ወነንቱ ኸንዲ ዝግለጽ፡ ብፍርድን ርእይቶታትን ገዛእቱን መሻርኹቶምንዩ ኸወሰን ጸኒሑ። እዚ ንኤርትራውያን ናብ ተዓዘብቲ ገዛእ ታሪኽም ዝቐይር አዘናትዎ ክቐየር አሎዎ። ግን፡ አብ ውሽጢ ሓደ ድልዱል ሰረት ዝሓዘዎ ነቲ ታሪኽም ድማ ዝብርዝ ናይ ስርዓት ሃይለስላሴ አዘናትዎ ንነዊሕ እዋን ስለ ዝተዓምጸጸ፡ ካብኡ ፈንቂልካ አውጺእካ ክብሪ ኸተልብሶ ቀሊል ብድሆ አይኮነን። እዘን ሰለስተ መጻሕፍቲ፡ ነዚ ብድሆዚ እየን ብኸፊል ከማልአ ዝፍትና። ተስፋ’ገብር እዚ መንእሰይ ወለዶ ዓቕሊ ገይሩ ኸንብበን፡ ወይ መማህራን ባዕሎም ተረዲአም ንተማሃሮአም ከፍልጡ። ታሪኽካ ዘይምፍላጥ ከቢድ ሳዕቤንዩ ዘስዕብ።

• ንቁልዑ ዝኸውን ካብ ጸሓፍካ፡ ብቁልዑውን ትግደስ ኢኻ ማለትዩ። ብዛዕባዚ’ስከ አዕልለና።

** ንኹሉ ዓቕመይ አብ ናይ ቁልዑ ስነ ጽሑፍ አውዲለዮ እንተ ዝኸውን ምፈተኹ። ነፍሱ ዝኸአለ ዓቢ genre እዩ። ብቁልዓይ ከሎኹ፡ ናይ አኒድ ብላይተን ትብሃል እንግሊዛዊት ደራሲት ናይ ቁልዑ መጻሕፍቲ እውሕጦ ነይረ። 20- 30 ዝኸውን አንቢቢላ። አጋጣሚ ኾይነ፡ አንጻርቲ ባህገይ አብዚ መዳይዚ ብዙሕ ከዩፍረኹ ዕድመ አርኪቡ። “ጊታኖ”ን “ጥምጥም አብ ገጀረት”ን ጥራይ ከወፊ ኸኢለ። “ጊታኖ” ብቁልዓይ አብ ዝረከኹዎ ፊልም ብዛዕባ ፍቕሪ ሓደ ቁልዓን ሓደ ብዕራይን ዝተመርኩሰት ዛንታ እያ። ብግቡእ ስለ ዝተቐልሐትን ዝተዘርግሐትን፡ ሰፊሕ ተቐባልነትን ተነባብነትን ረኺባ። ብአንጻሩ፡ “ጥምጥም አብ ገጀረት” ብዛዕባ ንሓደ መርበብ ናይ ሰረቕቲ ዝኸሸሐን ምስ ፖሊስ ተሓባቢርም ዘትሕዙን ቁልዑ አስመራ እያ ተዘንቱ። ግን ስኣን ግቡእ ምቕላሕ ይኹን ምዝርጋሕ፡ ዘዕግብ ውጽኢት አይርአኹላን። ምናልባትውን ብቐዓት ይጐድላ ይኸውን። ናይ መወዳእታ አበርክቶይ፡ ሓንቲ ተወሳኺት ጽሕፍቲ ናይ ቁልዑ ኸትኮነለይ ምተመነኹ።

• ብዛዕባ ትርጉም አልዒልካ ኔርካ፡ ብዘይካ “ክልተ ቕን አብ ድፋዓት” ካልእ ዝተተርጎመ እንታይ አሎ?

** እተን ክልተ ቐዳሞት ናይ ታሪኽ መጻሕፍቲ ናብ ቋንቋታት ዓረብን ትግርን ተተርጉሙን ተዘርጊሖን እየን። እታ ሳልሳይቲውን ኣብ ምትርጓም ትርኩብ። ኣብዚ ዓመትዚ ሓዘዮ ዘሎኹ ዓቢ ዕማም፡ ንሰለስቲአን ናይ ታሪኽ ቐጽታት ናብ ሓንቲ ናይ ቋንቋ እንግሊዝ ቐጸ ምጽማቕ እዩ። ናይ ጥዕና ጎድለት ዓናቕፋኒ'ምበር ክሳብ ሕጂስ ክውድኣ ነይሩኒ። እማወት ኣሎኹ፡ በቲ ናይ ንእስነት ቋንቋና። “ክልተ ቕኑ” ናብ ክልተ-ሰለስተ ተወሰኸቲ ቋንቋታት ኤውሮጳን እስያን ናይ ምትርጓም ሓሳባት ከም ዘሎ እስምዕ። ተስፋ'ገብር ሓቂ ክኸውን። ናይ ኣምሓርኛ ትርጉም ክህሉ'ውን ተስፋ'ገብር።

• ኣብ ፍርያትካ ውሽጣዊ ዕግበት ኣሎካዶ?

** ሓቂ ኸነግረካ? ብጽሑፋተይ ዓጊቢ ኣይፈልጥን። ሳሕቲ እዩ ተመሊሶ ኸንብቦ ኸሎኹ ባህ ዘብለኒ'ምበር፡ ባዕላይ ኣበር ስለ ዘውጽኣሉ ዕሚምዮ ዝብል። “ገዛ ነፍስኻ ታሕቲ ኣይተውርዳ” ኢሎም ዝቋየቑኒ ፈተውቲ ኣሎዉ። ሓደ ደራሲ ዝያዳ ዝግግብ፡ ጽሑፋቱ እንተ ተነቢቡ እዩ። ብፍላይ መንእሰያት መጽሓፍካ ኣንቢብናዮ ዝብሉኒ ኸረክብ ከለኹ፡ ብኡ መጠን ሚዛነይ ክብ ዝበለ ይመስለኒ፡ ብዘይ ቃል ዓለም። ግን፡ ካብ ኣብ ውሽጢ ሃገር፡ ካብ ደገ ዝረኸቦ ሞራል ዝያዳ የተባብዓኒ፡ ብፍላይ ኣብ ዓንኬላት ኣካዳሚ። “እ . ኻ .እኩ .ት” ክሳብ ሕጂ ኣብ ውሱን ዓንኬላት ኤውሮጳ ትስራሕ ኣላ ኢለካ፡ ከምኡ'ውን “ክልተ ቕኑ ኣብ ድፋዓት” ኣብ ካሪኩለም ዓበይቲ ዩኒቨርሲቲታት ኤውሮጳን ኣሜሪካን ከም ትኣቱ ነጊረካ። በዚ ደረጃዚ ዝስራዕ ኣተበበዒ ተበግሶ ሳሕቲ እዩ ካብ ኮለጃትና ዝረክብ። ካልኣት ደረሰቲ'ውን ካብዚ ናተይ ዝፍለ ግብረ መልሲ ዝረኸቡ ኣይመስለንን። ኣብ ልዕሊ ናተይ ይኹን ናይ ካልኣት ደረሰቲ ስራሓት፡ ዕቱብ ገምጋም ካብ ዝምልከቶም መማህራን ናይ ኮለጃትና ሃጊት ኣይርኣኹን። ብኣንጻሩ፡ “ኣይንፈላለ” ብዓረብ ምስ ተተርጎመት፡ ሓሙሽተ ዓበይቲ ግብጻውያን ፕሮፈሰራት ታሪኽ ኣንቢቦም ኣብ ካይሮ ናይ ገምጋም ዘተ ኣካይዶምላ። ብምሉኡ'ቲ ተይፕ ኣሎኒ። ብሓቂ ተሓጉሱ፡ ተማሂረሉ፡ ተተባቢዑሉ ድማ። እወታዊ ገምጋምዮ።

• ንክትጽሕፍ ዝምቐኣካ ግዜ፡ ቦታ፡ ኩነታት፡ ከመይ ይመስል?

** ኣብ ዝስ ብዙሕ ዘማርጽ ኣይኮንኩን። ናይ ምርምር ስራሕ ኣብ ቤት ጽሕፈተይ እዩ ዝጸሓፍ። ዓበይቲ መጻሕፍቲ፡ ጥማራት ጋዜጣን ሰነዳትን ከጋላብጥ ስለ ዘሎኒ፡ ጣዋሉን ቤት ጽሕፈትን ይሓትት። እቲ ኻልእ ግን ኣብ ዝኾነ ጽምው ዝበለ ቦታ እገብሮ - ኣንጊህ ኣብ ገዛ ዝጽሕፈሉ ኣሎ፡ ወይ ኣምስዩ ለይቲ። ኣብ ባጽዕ ጽሕፈት ይብርሃኒ። ግን ብዙሕ መራጺይ ኣይኮንኩን።

• ቐድሚ መርዓ ዝነበረካ ፍቕራዊ ዝምድናታት (እዋን ንእስነት) ከመይ ነይሩ? ኣሓፊሽካ ክትገልጸኣልና የከኣል'ዶ?

** ዋእ! እንታይ ኢልካዮ ወደይ፡እንታይ ክጠቕመካ? ነባሓጎታትክ ኸምኡ ኢልካ ይሕተት ድዩ? ግድን ከኣ ትብለኒ ኣሎኻ። ናይ መንእሰይ ዕድመይ

አብ አስመራ፡ አዲስ አበባን አሜሪካን እዩ ሓሊፉ። አብዚ ድማ፡ ገሊኡ ንነዊሕ፡ ገሊኡ ድማ ንሓጺር ግዜ ዝኸይድ ዕርክነታት እገብር ነይረ ከም ኩሉ መንእሰይ። ገሊ ካብቲ ዕርክነታት ናብ ዓቢ፡ አዝዩ ዓቢ ነባሪ ሕውነት ማዕቢሉ። አብ ሰለስቲኡ ሃገራት፡ ሕጂ እኖላጎታት ኮይነን ዘሎዎ አሓት አሎዎኒ፡ ካብኡ ዝዓቢ ጸጋ የለን። አሐፊሽዶ መሊሰልካ?

• አብ ዘበንኩም ቅድሚ መርዓ ዝነበረ ዕርክነት ምስ አንጻር ጸታ ከመይ እዩ ነይሩ?

** ምስዚ ናይ ሎሚ ተነጻጺሩ፡ አዝዩ ድሩት እዩ ነይሩ። ደቀንስትዮ ሽዑ ብዙሕ ካብ ገዛ ዘይወጸ፡ ጸጉረን ብመንዲል ዝጉልብባ፡ ሽፎን ጎና ዝለብሳ፡ ዝበዝሐ ሓፋራትን ብስነ ስርዓት ዝኸዳንዮን ነይረን። ድንግልና ዘይምፍራስ ዓቢ ክብሪ እዩ ዝቆጸር ሽዑ። ነዚታት ደፊረን ዝፍንጽጋ ውሑዳት ምስ ዝርከባ፡ ብፍላይ አብ መወዳእታ '50ታትን መጀመርታ '60 ታትን ኩሉ ይፈልጠን፡ አብ ገለ'ውን ይድረፈለን ነይሩ። ጠሚታትኒ፡ ፍሸኽ ኢላትኒ፡ ተንኪፋትኒ ኢልና ምሉእ መዓልቲ ኢና ንጀሃር ዝነብርና። ቀስ ብቐስ ግን እናተቐየረ፡ ቁሩብ ፍትሕ እናበለ ኸይዱ።

• ሓዳር መዓስ መስሪትካ?

** አብ ሜዳ። ምስ በዓልቲ ቤተይ አብረህት ሃይለ አብ ቤት ትምህርቲ ሰውራ ኢና ተላሊና። ጠባያን አገባባታን ይስሕበኒ ነይሩ። አይጸንሑትን፡ ጀማሂር ኮይና ድሕሪ መስመር ተመዲባ። ብ1982፡ አብ ከባቢ'ቲ ዝነበርኩሉ አራግ ዝበሃል ቦታ ብስራሕ መጸኢ ንውሕ ዝበለ ግዜ ገይራ። አብኡ ዳግም ተራኺብና፡ ዝምድናና ናብ መርዓ ማዕቢሉ። ምውቕቲ ሓዳር አላትኒ።

• ይቕረታ፡ ግን ብዛዕባ ሞት ውላድኩም ተመስገን ክሓተካ። ብኸመይ ተጸናኒዕኩም?

** ይቕረታ ዘብል የብልካን፡ ወዮ ሓቲትካኒ። መሊእካ አይትጸናናዕን ኢኻ። ሞት ውላድ፡ እሞ ኸኣ ከምዚ ናትና ሳዕቤንን ዋጢጥን ብዘስዕብ ድንገት ምስ ዝስነ፡ ሃሳዬ እዩ። ክሳብ መቓብር ሒዝካዮ ትኸይድ ጓሂ ኢኻ ትስከም። ግን፡ አብ መንጎ ኸልተና ፍቕርን ሓልዮትን ጸኒሑ። ፈታኒ ግዜ ኸመጽእ ከሎ፡ ወይ አነ ወይ ንሳ ሕድገት እናገበርና ተኸኣኢልና። እምበር ሞት ውላድ ሓዳር'ውን ይብትንዮ። አብ ልዕሊኡ ደገፍ ናይ ቤተ ሰብ፡ አዕሩኽ፡ መሳርሕቲ፡ ጎረባብቲ፡ ሕብረተ ሰብ ብሓፈሻ አይተፈለየናን። ልዕሊ ኹሉ ድማ አብ ክልተ ዓመቱ ውላድ ረኺብና። አብ ሽምግልናና ልብናን ቀልብናን ወሲዱ ዘሎ ቁልዓ እዩ። ቀሊል ደበስ አይኮነን። እዚ ኹሉ ነቲ ማህሰይቲ ንኸንጸሮ ሓጊዙና።

• አብ ካልእ ኣርእሶቲ ክወሰደካ፡ ደራሲ ምዃን ተውህቦ ድዩ ወይስ ብጸዕሪውን ይመጽእዮ? እቲ ዝሓሸኽ አየናይ እዩ?

** ክልቲኡ ብሓባር ምስ ዝኸይድ እቲ ዝበለጸ እዩ። ተውህቦ ብዘይ ጸዕሪ

ከም ትሕቲ መሬት ዝተቐብረ ወርቂ እዩ ክኸውን። ክምዕብል፡ ክረቕቕ እንተ ኾይኑ፡ ብስራሕ ክግብ፡ ካብ ጌጋታት ክመሃር፡ ብነቕፌታ ክበልሕ የድሊ። እቲ ብጻዕሪ ዝመጽእ ድማ ዓይነት ናይቲ ጻዕሪ ዝውስኖ ይመስለኒ። እቲ ጻዕሪኛ ዘንብቦ መጻሕፍቲ፡ ዝመርጸ ኣርእስትን ዘካይዶ ምርምርን ነቲ ብተውህቦ ዘይተዓደሎ ሃንፍ ዝመልኦ ክኸውን ዝሓሸ እዩ።

• ደራሲ ክትከውን ከተማልኦ ዘድሊ ረጅሒታት እንታይ እዩ ምበልካ?

** ብረጅሒታት ኣይኣምንን

ደራሲ ክኸውን ዝደሊ ሰብ ክፍትን ኣሎዎ። ከይፈተንካ ዓቕምኻ ክትግምግም ዝከኣል ኣይኮነን። ተውህቦ ኣሎካ ድዩ? ፈትን፡ ካብኡ ዝጎደለካ ትምልእ። ባዕልኻ ኣይኮንካንኮ ንነፍስኻ ደራሲ ትሰምዶ፡ ሰብዩ ስራሕካ ርእዩ ዝፈርዳካ። ኣብኡ ንክትበጽሕ ፈትንዮ ዝብል። ግን ከኣ ኣንብብ፡ ተምሃር፡ ንርእይቶን ነቕፌታን ድሉው ኩን፡ ቋንቋ ምለኽ ...

• ኣብ ህየሳ ዘሎካ ኣረኣእያ እንታይይመስል?

** ኣፍልጦና ብዛዕባ ህየሳ ኣዝዩ ትሑት እዩ ዘሎ። ኣብ መንጎ “ህየሳ”ን “ሃስያ”ን ዘሎ ፍልልይ ዘይተረጎጸና ብዙሓት ኣሎና። ህየሳ ርትዓዊ እንተ ዘይኮይኑ፡ ነቲ ተሃያሲ ጥራይ ዘይኮነ ንኻልኣት ትስፋዎት እውን ክደቀሱ ይኸእል። እንተ ዘየሎ፡ ብዘይ ርጡብ ህየሳ ስነ ጥበባት ክምዕብሉ ኣጸጋሚ እዩ። ቦቲ ሓደ ኣንጻር፡ ኣይትተንክፉኒ ዝብል ስነ ጥበባኛውን ኣሎ። ካብታ ዘሎዎ ፍሕት ከይበለ ብስጉሚ ኣመልክት ክነብር ዝደሊ እዩ ዚሎ። ኣብ ነፍሰይ ክመጽእ፡ ክልተ ሰባት ጥራይ እዮም ኣብ ናይ ታሪኽ ጽሑፋተይ ዕቱብ ነቕፌታ ኣቕሪቦምለይ ዘሎዉ። ሓደ ዶክተር ገብረሂወት ተስፋ-ጊዮርጊስ ኣብ ኣሜሪካ ዝነበር፡ ሓደ ድማ ስምኡን ማርቆስዮ ስሙ መስለኒ (ምስ ይቕረታታ ጽሕፍቱ ምሳይ የላን ኣብ ዘለኹዎ) ኣብ ዓዲ እንግሊዝ ዝቕመጥ። ጎድለታተይ ስለ ዝሓበሩኒ ተሓጉሱ፡ ኣብዛ ናይ እንግሊዝ ቅጹ ድማ ኣብ ግምት ኣእትዮዮ። ነዞም ከምዚኣም ሓንጎፋይ ኢኻ ትብሎም። ፈተውትኻ እዮም።

• ዘይክተግብሮ ዝነበረ ዕድል ዝበዝሐ እናሃለወ ብምግባርካ ዝተሓጎስካሉ ኣሎዶ?

** “እቲ ኻልእ ኩናት” እንተዘይጣበበላ በዚ ሕጂ ዘላቶ መልክዕ ኣይምሰረረትን። እዚኣ ተሓጉሱ።

• ዘይገብርክዎ ኢልካ ትጠዓሰሉኻ?

** መሊኡ። ግን ምስ ስነ ጽሑፍ-ዝተሓሓዘ ኣይኮነን።

• ዝተሓጎስካሉን ዝጎሃኻሉን ኣጋጣሚ፡ ብኸልቲኡ ጫፋዩ መዓሰን ኣበይን እዩ?

** ተመስገን ምስ ተወልደን ተመስገን ምስ ሞተን። ነቲ ሓጎስ ግን

ማትያስ ምስ ተወልደ ደጊመዮ።

• ካብ ተመኩሮኻ ፍሹል ሰብ ከመይ ዝበለዮ? ዕውታከ?

**** ነዛ ፍሹል ትብል ቃል ኣይፈትዋን፡ ኣይቅበላን እየ። መደባት ዝፈሸሎ ሰብ ይህሉ ይኸውን፡ ወይ ኣብ ዕላማታቱ ሸተት ዝብል። “ሕማቕ ሰብን ሕማቕ ሓጺንን የለን” ይብሉ ነይሮም ተጋደልቲ። ዕውታ ሰብ ከኣ ንዝጀመሮ ስራሕ ወይ ዕላማ ኣብ መፈጸምታ ዘብጽሑ። ከምዚ ዝመስል ፍርዲ ኣብ ኩነት ዝሕጸር’ምበር ከም ሕላገት ኣብ ሰብ ዝልጠፍዮ ኢሊ ኣይኣምንን እየ። ዝፈሸለ ኸዕወት፡ ዝተዓወተ ኸፈሸል ስለ ዝኸእል።**

• ንኸይትሰርሕ ዝዕንቅጹኻ ነገራት ብኸመይ ትብድህም?

**** ከከም ኣመጸኣኣምን ዓይነቶምን። ገጢመ ዝሰዕሮም እንተ ኾይነ እገጥሞም። ዝብርቱዑኒ እንተ ኾይኖም ድማ ወይ እኹሎም ወይ ብበጠበጥ እምክቶም። መብዛሕትኡ ግዜ ግን፡ ዕንቅፋት ከም ዘየለ፡ ሱቕ ኢሊ እየ ስራሕይ ዝሰርሕ። ኣብዚ ዝርድኡንን ዝተሓጋገዙንን ሰባት ከም ዘሎዉ ምዝካር ይግባእ።**

• ባህርያትካ ትፈልጦዶ ክትገልጸለይ?

**** ከመይ ማለትካ ኢኻ? ገሊኡ ድኣ እፈልጦኸውን።**

• ምስቲ ሰባት ክገልጹኻ ዝደልዩን ንሰኻ ትኣምነሉን ከመይ ይሳነ?

**** ኣይ፡ ነዚኣ ኸምልሰልካ ጸገም’ያ። ኣነ ድኣ “ጥዑም፡ ሓላል፡ ለጋስ፡ ሰብ ዘኸብር” ክበሃል ምደለኹ። ግን እቲ ሰብ ከምኡ ኸብለኒ ኣሎዎ። ሰብና ኸኣ ኣብ ቅድመኻ ኣይንእደካንዮ። ኣይንእደካ ኣይሓምየካ። ኩሉ ብድሕረኻ እየ። ስለዚ ንኻልኣት ሕተታ’ዚኣ።**

• ትፈትዎ ባህሪ ሰባት . . . ትጸልኡኸ

**** ዝፈትዎ ሓቀኛነት፡ ቅንዕና፡ ነፍሰኻ ኣኸቢርካ ንኻልኣት ምኸባር፡**

ሕድገትን ምሕረትን ምግባር። ዝጸልኦ፡ ሓሶት፡ ምንቀኝነት፡ ቂምተኛነት፡ ቅንኢ፡ ምጥቋስ፡ ብፍላይ ንውልቃዊ ረብሐን ካብ ባዕላዊ ስምዒትን ምስ ዝብገስ።

• ኣዚኻ ተድንቑ መጽሓፍ፡ ስለምንታይ? (ካብ ዘንቡብኩዮ)

** ብዙሕ እንድዮ፡ ነዩናይ ክብለካ? ሽዱሽተ ግዜ ዘንቡብኩዮ “ኣሊቮር ትዊስት” ናይ ቻርልስ ደክንስ እያ። ምናልባት ብዛዕባ ቁልዑ ስለ ዝኾነት፡ ቁልዑ ሽኦ ስለ ዝፈቱ ይኸውንዝግደሰላ።

• ካልኣይ፡ ሳልሳይ እውን ዕድል ክህበካ።

** ከምኡ ኣይሸ። ብደረጃ ጥበብ፡ ካብ ንዲክንስ ንቶስቶይ እመርጽ። “ኣና ካረኒና” ኣዘዩ ዝፈትዎ መጽሓፉ እያ። ናይ ዶስተየቭስኪ “ክራይም ኣንድ ፓኒሽመንት” ናይ ቪክቶር ሁጎ “ለ መዘራብል”ን እውን ማዕረ እሰርዐን። እዚ ግን ንብዓል ሀሚንግወይ፡ ቦልድዊን፡ ግሪኻዊ ካዛንጸኪስን መሰልቶምን ከይገብሩኻ እዩ።

• ተድንቑ ሰብ ካብ ተሞኩርህይወትካ መን እዩ?

** ብዘይ ቃል ዓለም፡ ኣቦይን ኣደይን። ብዙሓት ወሊዶም፡ ሸውዓተ ዓቢና። ነታ ዓባይ ሓብተይ ኣብ ዘመን ጥልያን ዓዲ ኣመርዕዮማ። ንዝተረፍና ሽዱሽተ ግን ኣብ ደረጃ ዩኒቨርሲቲ ዘብጽሑ፡ ጥቕሚ ትምህርቲ ብኣጋ ዝተረድኡ ወለዲ ብምንባሮም፡ ሽሕጳ ካልኣት ውን ዝድነቑ እንተ ሎዉ፡ ነቲ ክብሪ ንዕኡም እህቦም።

• ካብ ደረሰቲ ሃገርና ንመን ተድንቑ?

** ኣብ ትግርኛ ማለትዮ፡ ኣብ ካልእ ቋንቋታት ሃገርና ደፊረ ክካራብ ብዘይ ምክኣለይ ቅር ይብለኒ። ካብ ቅዲ ኣጸሓሕፋ መምህር ወልደኣብ ወልደማርያም ብዙሕ እዩ ሽሲበ። በዩን ሃይለ ናይ በይኑ ምድብ ዝሕዝ ዓቢ ደራሲና እዩ፡ ነፍሱ ይምሓር። ከምኡ ውን ኣብ ስነ ግጥሚ፡ ነፍሰ ሄር ተስፋማርያም ወልደማርያም። ናይዞም ክልተ ክብ ዝበለ ኣበርክቶ ንስነ ጽሑፍ ትግርኛ ገና ብሕጂ እዩ ግቡእ ቦትኡ ክሕዝ። ሓያሎ ገጠምቲ ኣጥሪናሎና፡ ከም ብዓል መለስ ንጉሰ፡ ግርማይ ኣብራሃም፡ ኣክሊሉ ተስፋጽዮንን ካልኣትን። ዝቐደመ ስራሓት ናይ ግርማይ ገብረመስቀል ክሳብ ሕጂ ኣይመንዎንዮ። በዩን ሃይለማርያም ግን ውሑድ መዘና እዩ ዘለዎ - ብፍላይ ስርሐይ ኢሉ እንተ ሓዙዎ። ካብ ደቀንስትዮ፡ ብጃንቋ እንግሊዝ፡ ራሄል ኣስገዶም። ገነት ስዩም (ሸጎም) ካብተን መገዲ ዝሸፈታ እያ፡ ኣፍልጦ ይግብኣ።

• ኣጠቓቕማ ግዜኻ

** ፍኑው፡ ቀይዲ ዝብሃል የብለይን። ናይ ውጥን ሰብ ኣይኮንኩን። ቃሕ እንተ ኢሉኒ ተተሽሊ እውዕል፡ ቅጭ እንተ መጺኡኒ ድማ ንሰሙናት እጥንጥኖ።

• ናይ ሜዳ አዕሩኽትኻ ብዓል መን ነይርም?

** ዳርጋ ኹሎም ሜዳ ዝተሰለፉ ናይ ቀደም መማህርተይን መትዓብይተይንዮም። ካብ ፓራዲዞ፡ ደሳለ ኣብራሃም (መምህር)፡ ካብ 11A ጠዓመ በዩን፡ ኪዳነ ጽጌ፡ ካብ ዩኒቨርሲቲ ኣዲስ አበባ፡ ሰናይ ክፍለየሱስ፡ ኪዳነ ወልደየሱስ (ፋርማሲ) - እዚኦምዮም። ኣብ ሜዳ ዝተዓራረኹዎም ውን ኣሎዉ። ብዙሓትዮም፡ ኣብዚ ኸዝርዝርም ኣይክእክን። ኣብ ዝኸድኩዎ ክብርን መቐትን ዝህቡኒ ተማሃሮ ቤት ትምህርቲ ሰውራን ኣባላት ባህሊ ኣራግገውን ብደረጃ አዕሩኽይ እርእዮም።

• ናይ ድሕሪ ናጽነትከ ክሳብ ሕጂ ማለትዮ?

** ኣብ ዕርክነት ብዙሕ መሓደሲ ኣይኮንኩን። ቀንዲ አዕሩኽይ ቶም ናይ ቀደምዮም። ብህይወት ዘየሎዉ፡ ኣሰፋው ይስሃቅን ኣፈወርቂ ሃብቱ ሃይሉን ብዙሕ እስኢኖም፡ እናፍቕም። ካልኣት ኣብ ኣሜሪካን ኤውሮጳን ኣሎዉ። ቦቲ ናይ ቀደምና ንቕጽል ኣሎና። ከም ፍሉይ ዓርኪ ዝርእዮን ዘፍቅሮን ዳዊት በላይ ኣብ ኣሜሪካ ኣሎ። ከምኡውን ኣሰፋሃ፡ ክፍለማርያም ዝበሃሉ ናይ መዋእል አዕሩኽ ኣሎዉኒ። ሓደ ብፍሉይ ክጠቕሶ ዝደሊ የማነ ዳዊት (ወዲ ዳዊት) እዩ። ጎረቤተይ እዩ ግን ምስ ብዓልቲ ቤቱ ኤልሳ ባሊሳ ዳርጋ ናብ ኣሕዋት ተቐይርና። ከምኡም ጎረቤት ንኹሉ ይፍጠረሉ።

• ብዕርክነት ብእወታ ዝተጸለኻዮ ዶይብዝሕ ብኣሉታ?

** ብእወታ ምበር።

• ብእወታ ጸልዩኒ ኢልካ ኣብቀዳምይ ደረጃ ትሰርዖ ዓርኪ መን ይበሃል፡ ብኸመይከ? ኣብ ካልኣይከ?

ተመስገን ሃይለ ዝብሃል፡ ኣብ ኣዲስ አበባ ካብቶም መራሕቲ “ጥሕሻ” ዝብሃል ክፋል ህዝባዊ ሓይልታት ዝነበረ፡ ኣብ ኢድ ጸጥታ ስርዓት ህይለስላሴ ዝተሰውኣ ዓርኪ ነይሩኒ። በሊሕ፡ ኣብ መትከሉ ዘይለማለም፡ ማርክሳዊ ዝንባሌ ዝነበሮ፡ ብጭርቃን ሰብ ዘጸልል ተዋዛዩ እዩ ነይሩ። ብባህርያይ ፖለቲከኛ ኣይነበርኩን፡ ሕጂውን በዚ መዳይ ዚ ብቐዕዮ ኣይብልን። መስመር ዘትሓዘኒ፡ ክሳብ ናብ ደረጃ ምግዳል ዝደረኸኒ ግን ተመስገን እዩ። ብዘይ ናቱ ጽልዋ፡ ብፍላይ ድማ ኣዝዩ ዝተንከፈኒ መስዋእቲ፡ ኣብዚ ዘለኹዎ ኣይምሃለኹን። ካልኣይ ካ ዘይኮነስ፡ ማዕረ ተመስገን ሃይለ ዝሰርዖ፡ ጠዓመ በዩን እዩ። ካብ 1960 ዘይንፈላለ አዕሩኽ ኢና። ኣብ ኩሉ፡ ቀሃስ፡ ኣዲስ አበባ፡ ዊስኮንሲንን ሜዳን ብሓባር ዝነበርናሉቲ ዝነውሐ እዩ። ቅኑዕ፡ ሓቀኛ፡ ኣብ ዝኣመነሉ ገጥ ዝብል፡ ሰብ ዘኸብርን ሚዛኑ ዝሕሉን ናይ ሕጊ ብዓል ሞያ እዩ። ነቲ ናተይ ፍኑውነት ፍሬኖ ዝገብረለይ ንሱ እዩ። ምክሩ እደሊ፡ እሰምዖ ኸኣ። እዚኦምዮም ቀንዲ።

• ብእወታ ጸልዩዮ እትብሎኻ ኣሎዶ?

** ነዚኡውን ኣነ ኸምልሳኣይክእልን።

• ንስክላ ኣምሊጦ እምበኣር ብኣሉታ ጸልዩኒ ነይሩ እትብሎ ዓርኪኽ ትዝክርዶ?

** ኣይዝክርን። ቀልጢፊ ስለ ዘለልዮም'ዮ'መስለኒ፡ ኣይቀርቦምን'ዮ ነይረ። ብፍላይ ትምህርቲ ዝጸልኡ ጸላእተይ እዮም ነይሮም።

• ኣሰርካ ዝሰዓቡ ወይ ክስዕቡ ትጽቢት ትገብረሎም መንእሲያት ኣሎዎዶ ይመስለካ?

** ይህልወ ይኹን፡ ተስፋ'ገብር ከኣ ኸህልወ። በዚ ደረጃ'ዚ ደራሲ ተባሂልካ ኣሰር ዘይትገድፍ እንተ ኸይንካሞ፡ ፍሽለት'ዮ ቡቲ ናይ ዓንተቦይ ኣገላልጻና። ከምኡ ዝብሉኒ'ውን ኣሎወ። ዋላ ኢሳያስ ጸጋይ፡ “ኣሰርካ ለሚነይ” ይብለኒ ነይሩ። ናይ ኢሳያስ ዘሐጉሰኒ ግን፡ ንጸዕረይን ኣበርክቶይንምበር ንትሕዝቶ ወይ ቅዲ ጽሑፋተይ ኣይኮነን። ናቱ ትሕዝቶን ቅድን ስለ ዝነበሮ። ኣሰር ምስዓብ ማለት፡ ነቲ ንሳቶም ዝገበሩዎ ምኽብይ ማለት ከም ዘይኮነ ብፍላይ መንእሲያት ክግንዘቡ ኣሎዎም። ጥበብ ናይ ቀዳሞት መምሃርን መበገስን ኮይኑ፡ ናብ ዝለዓለ ርቀት ክብርኸ'ዮ ዘሎዎ። በዚ መንፈስ'ዚ፡ ኣሰረይ ዝስዕቡ እንተ ተረኺቦም ደስ ይብለኒ።

• ንመንእሲያት እንታይትመኸርም?

** ናይ ሎሚ መንእሲያት ኣብ ኣዝዩ ዝማዕበለ ዓለም'ዮም ዝነብሩ ዘሎወ። ዓለም ብሓበሬታን መራኸቢ ብዙሃንን ናብ ሓንቲ ቐሽት ተቐዶራ እያ። ቀደም ኣብ ውሽጢ ሃገርናን ኣብ ውሽጢ ባህልናን ኢና ዝያዳ ንሕጻር ኔርና። ሎሚ ባህልን ምብልጭላጭን ካልኣት፡ ብፍላይ ናይ ሃገራት ምዕራብ፡ ብሳተላይት ዲሽ ናብ'ቲ ዝረሓቐ ገጥራትና ኸይተረፈ ይኣቱ ኣሎ። ኣፍልጦኣም ብዛዕባ ዓለም ሰፊሑ እዩ። እዚ ምዕባለ'ዚ ፈጠሩዎ ዘሎ ዝተቐየረ ዙነታት ኣብ ግምት ኣእቲኻ ኢኻ ምስ መንእሲያት ትዛረብ።

• እንታይ ትብሎምዎ?

** እቲ ዘብለጭልጭ ንመንእሲያት ስለ ዝሰሕብ፡ ናብኡ ገጽካ ሃጽ በል ክብሉ ንርእዮም ኣሎና። ኣብ ሃገርና ጥራይ ዘይኮነስ ኣብ መላእ ኣፍሪቃን ዓለምን። ግን፡ እቲ ዘብለጭልጭ ዋናታት ከም ዘለውዎ፡ ኣሸንጻይዶ ንዓኣቶም ከም ስደተኛታት፡ ንደቂ ሃገሮም ውን ከም ዘዩጫንዉዎም፡ ክንደይ ምዓት ሰጊሮም ኣብኡ ምስ በጽሑ እዩ ዝርድኦም ዘሎ። ብዙሓት ድማ ኣብ ዘይሓሰቡዎ ሽግር ክወድቁ ንርኢ። ሃገሩ ገዲፉ ዶብ ዝሰገረ ሰብ፡ ክብረቱ እዩ ዝድርቢ። ዜግነት ዘይብሉ እዩ ዝኸውን። ኣብ ሃገሩ ጸገም ከንንፎ ይኸእል'ዩ፡ ወይ ከንንፋ፡ እታ ኸብረት ግን ኣብ ዓድኻን ምስ ሰብካን እያ ትተርፍ። ትጸብቕ ትኸፋእ፡ ነታ ናይ ሃገርካ ኸብረት ስግር ዶብ ሃንቀው ክትብላ ኢኻ ትበሊ።

• ስለ'ዚ?

** ስለ'ዚ መንእሲያትና ኣዕሚቕም ኸሓሰቡ ኣሎዎም። ንመጻኢኣም

መንጸፍ ዝኾኖም ትምህርቲ ኸድልቡ፡ ስራሕ ክፈትዉን ሞያ ኸጥርዩን፡ ታሪኽ ሃገርምን ክብርታት ሕብረተሰቦምን ከጽንዑ፡ ክብሪ ግዜ ኸፈልጡን ንግዜ ብግቡእ ኸጥቀሙሉን፡ ዘርብሖምን ዘዩርብሖምን መዘና ኸመምዩ፡ ጥዑይ ሓዳር ክምስርቱ ... የድልዮም። ብዘይዚ ዕዉት ዝኾነ ህይወት ክነብሩ ኣሸጋሪ እዩ። ብኸንደይ መስዋእቲ ዝመጸት ክብርቲ ሃገር ያ ዘላቶም። ኣብዚ፡ ዕቱብ ምትሕብባር ናይ ዝተፈላለያ ትካላት፡ ብፍላይ ድማ ሚኒስትሪ ትምህርቲ፡ ዘድሊ ይመስለኒ። ንኣብነት፡ ቦቲ ዘስተብህሎ፡ ብዙሓት ተምሃሮና ብዛዕባ ታሪኽ ሃገርና ዘሎዎም ኣፍልጦ ኣዝዩ ትሑት ኮይኑ እረኽቦ። በዚ ምኽንያትዚ፡ ኣብ ፈቕዶ ማሕበራዊ መድያ ብመንእሰያትን ካልኣትን ዝፍኖ ሓደ ሓደ ንታሪኽ ኤርትራ ዘናሹ፡ ስዉኣት ከይተረፉ ዝደፍር ጽሑፋት ኣዝዩ ዘተሓሳስብ እዩ፡ ፡ ኣብ ሰንኮፍ ንዝጸንሑ ድማ ኸደናግር ንርእዮ። እዚ ንትካላት ትምህርቲ ሓደ ብድሆ ይመስለኒ። ታሪኹ ዘነኣእስ ሰብ ነፍሱ እዩ ዘነኣእስ። መንነቱ እዩ ዝኸሕድ። እዚኣ ድማ ናብ ጣዕሳን ሰንፈላልን ከተውድቕ እዩ ዝዕዘብ፡ ወይ ናብ መወዳእታን ፍረን ዘይብሉ ናብራ ጽልእን ቅርሕንትን።

• ኣብ መደምደምታ እንታይትብሎም ንመንእሰያት?

** ኣብቲ ዝማዕበለ ግዜ ስለ ዝነብሩ፡ ካብ ዝሓለፍና ወለዶታት እቲ ዝሓሸ ዕድል`ዩ ዘሎዎም። ነዚ ዕድል`ዚ ኸጥቀሙሉ፡ ነዛ ብብዙሕ ጸበባ ዝሓለፈት ሃገር ናብ ዝለፀገ ደረጃታት ስኒትን ምዕባለን ክብ ንኸብሉዋ ዘኸእሎም ዓቕሚ፡ ስኒት፡ ብልሓትን ዓቕልን ንኸጥርዩ እምነሎም። የቕንዩለይ!

መጽሔት መንእሰይ
ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተምሃሮን ኤርትራ
ለካቲት 2020 ቁ.66